

A Vasárnapi Ujság hetenkint egyszer nagy negyedrében egy és fél iven jelenik meg. — Előfizetési díj Buda-Pesten házhoz küldve vagy postai úton külön a Vasárnapi Ujságra félfévre 3 ft., a Politikai Ujdonságokkal együtt 5 ft. uj pénzben. — A Vasárnapi Ujságra a Magyar Sajtóval együtt (a Politikai Ujdonságok nélkül) félfévre 10 ft., július—septemberre 5 ft. uj pénzben. — Az előfizetési díj a Vasárnapi Ujság kiadó-hivatalához (Pest, egyetem-utca 4. szám) bérmentve utasítandó.

Garibaldi József olasz tábornok.

Többször kifejtett nézetünk szerint igen érdekesnek, s a nap nagy eseményeit figyelemmel kísérő közönség tájékozására nézve tanulságosnak tartjuk, színről színre ismerni azon férfiakat, kiknek napjaink történetében kiváló szerep jutott. A „Vasárnapi Ujság“ folytonos kitartással közli évek óta illy férfiak ismertetéseit s ezek olvasóink részéről mindenkor érdemelt figyelemben részesülnek. Pillanatainkat széthordozzuk a világ eseményeinek nagy színhelyén s a mint például néhány év előtt a krimiai hadjárat férfiainak arcképeit közöltük az innenső s tulsó táborból: szintugy meg kelle most is emlékeznünk az olasz csatater kiváló egyéniségeiről. Hátra van még emlékeznünk azon férfuról, kinek neve legnagyobb népszerűséggel bír régibb idő óta az olasz földön, bár a közel mult hadjáratban a rábizott önálló és fontos állásban csak mellék és segédszerep jutott neki osztályrészü. Ki tudná megmondani, hogy nevével nem fogunk-e még ezután is gyakran találkozni?

Garibaldi Józsefet, a volt szárdinai tábornokot és a havasi vadászcsapat volt parancsnokát, sok mindenféle rajzban láthattuk már. Róla és viselt dolgairól egész könyveket, regényeket irtak már mindenféle nyelveken; az egyik párt édig magasztalja, a másik földig alázza. — Lássuk életírásának adatait; hadd szóljanak helyettünk tettei.

Született 1807-ben július 14-én Nizzában. Kora ifjúságában szárd tengerészi szolgálatba lépett s már ekkor figyelmet gerjesztett rettenthetlensége. Alig 17 éves korában a fiatal olaszok sorába állt, kik Turinből kiindulva 1821-ben hazájukat, mint köztársaságot akarták visszaállítani. — Az összeesküvés nem sikerülvén, Sveiczba s innét Franciaországba vonult. — 1822-ben Dél-Amerikában katonai szolgálatot vállalt. 1834-ben résztvett a savoyei becsapásban, melly Sveiczból akarta Piemontot fellázítani.

Utóbb mint tengerésztiszt Afrikában a Tunisi bey szolgálta-

tába lépett, de rövid idő mulva Amerikába ment, hol az Uruguay köztársaságnál alkalmazást nyervén, rövid idő mulva a Buenos-Ayres ellen működő hajóhad parancsnokává küzdötte fel magát. Ez állomásában mind addig megmaradt, míg csak az angol és francia hajók Montevideót ostromzár alá nem vették. — Ezután a

Rosas elleni hadjáratban vett részt, mint független csapatvezér, ma lovasság, holnap ismét gyalogság élén. Guerilla-vezérré képződését e hadjáratban nyerte.

Kitörvén a háboru Szardínia és Ausztria közt, Garibaldi 1848. jun. 29-én Genuában kiszállt, szabadcsapatot alakított és már július közepén Milanó felé nyomult. Miután az osztrák seregek Custozánál győztek s Milanót is újra visszafoglalták s a piemonti seregek tulnyomó számmal álltak ellenében, — Garibaldi még sem tért vissza, hanem Comón fölül erősített táborba vonult 3000 főből álló csapatával s oda nyilatkozott, hogy daczára az Ausztria s Szardínia közt kötött fegyvernyugvának, a harcot folytatni fogja az „olasz függetlenségért.“ Ez hallatlan merész tett volt tőle, kivált miután csapata többnyire zabolátlan, fegyelmezetlen egyénekből sereglött össze, melly az osztrákok első támadását is alig állta ki, elszéledt és Sveiczba menekült. Garibaldi maga, néhány kísérőivel Olaszországban rejtőzött s novemberben hirtelen föllépett Toskánában; itt, valamint a pápai államban is szabadcsapatokat gyűjtött s Rómába vonult, mellyet azután a francziák ellen védett, azon francziák ellen, kiknek oldala mellett minap Olaszország függetlenségeért har-

GARIBALDI JÓZSEF.

ezolt. Rómában jun. 1-én alezredesnek választották meg; február 20-án fővezérnek nevezték ki s a nyughatatlan férfiú még e hóban, eredménydus becsapást intézett a nápolyi területre, de honnét csakhamar vissza kelle térnie, mert april végén, a mostani francia császár, akkor a francia köztársaság elnöke által küldött csapatok Róma ellen vonultak, itt a köztársaságot leküzdendők s a pá-

pát székébe visszahelyezendők. — Garibaldi april 30-án az Oudinot által vezérelt francziákat megverte, Róma alól elűzte, melly győzelmét ügyesen felhasználva, a Róma ellen érkező nápolyi 5000-nyi sereget Palestronál megverte, tiz nappal később Velletrinél szétugratta s egész Terracina- és Arci-ig előre nyomult.

De a francziák újra fenyegették s ostrom alá fogták Rómát, honnét, midőn azt tovább védnie lehetlen volt, Garibaldi jun. 30-án kivonult s 2500 gyalogból s 400 lovasból álló csapatával az osztrák s francia seregeken át utat tört magának San-Marinóig. — Azután Toskanába ment, de Monte-Maggionál az osztrákok megtámadták. A szerencse elhagyni látszott őt. Ezután a még az osztrákoktól ostromolt s be nem vett Velenczébe akarta magát egyes hajókon becsempészni. De ez sem sikerült. Csak alig menekülhetett meg nejével, Leontá-val, a szép mexicói kreól nővel, ki minden küzdelmeiben, csatáiban oldala mellett állt és vele küzdött.

Most Genuába s innét Afrikába Tunisba ment, hol azonban nem nyervén el az ohajtott állomást, 1850-ben Gibraltáron át Új-Yorkba utazott. Bekalandozta Észak-Amerika nagy részét; darab ideig Kaliforniában is tartózkodott. Ezután rövid időre, mint csapatvezér Peru-ban volt, honnét mint hajóskapitány 1852-ben Chinába vitorlázott. 1853-ban a perui hadsereg fővezérségével kínálák meg, később pedig mint genuai hajóskapitány, az afrikai partok körül járt, mignem a mostani háboru ismét fegyverre szólította s a szárdinai király tábornokká s az olasz szabad csapatokból alakult havasi vadászcsapat parancsnokává nevezte ki.

Legujabb működését olvasóink máshonnan ismerik, hogy t. i. elszánt vakmerő-csapatjával s minden ágyu s lovasság nélkül a szárd-francia sereg részéről a támadást megkezdte s első volt, ki vakmerően utat tört előre. — Valamint az egész hadjáratnak, úgy az ő működésének is véget vetett a rögtöni villafrancai béke.

Tudva van az is, hogy Garibaldi legujabban a piemonti tábornokságból kilépven, mint toskánai tábornok a felállítandó „középolaszországi hadsereg“ vezérévé volt kiszemelve.

A Garibaldi-féle szabadcsapat is fel van oszolva s a piemonti rendes seregnek lett kiegészítő része — az olasz ügyek végleges rendezéséig.

A minap, egy csöndes, nyári estén . . .

A minap egy csöndes, nyári estén,
Kedves marad ez este nékem —
Valamennyin a fa alatt ülénk.
Ki a padon, ki meg a földön épen.

A nyári hold gyönyörűen sütött,
A fa árnyat vetett a falra;
Elnémult már körülünk az élet,
Csak a szérüt söprötte még a szolgál.

A konyhából ki-kínézett a fény,
Felénk vonzák bizonynyal vágyi,
Hanem aztán mindegyre komorult,
A szolgáló nem engedé hozzánk ki.

Volt valami e kis házikörben,
Mi a belsőt legott megkapta,
Hozzánk simult a házörző eb is,
Meghittén bútt ruhám alá a macska.

Együttvoltunk. A kedves hangokat
Ismét hallám csevegni, zajgni;
Egy éve mult, hogy egymást nem láttuk,
A szavakból nem fogyhatott az ajk ki.

Az egyik ezt, a másik azt kérdé,
És mindegyik figyelt és várt rám.
A legesekelebb esemény fölött
Egész lélekkel csüggöttünk mindnyájan.

Őt, hat is szólt ugyanazon perczen,
Ezer emlék nyert új világot;
Előkerült a multakból minden,
Mit a család keresztülélt vagy látott.

Az örömek és a szenvedések,
Mik a szívet fölváltva érték,
Az időtől régen eltemetve,
Föltűntek e vonzó, meghitt estén még.

Bár sokizben könyezénk miattok,
Nem mondottunk reájok vádat;
Ki tudja, hogy mit akartak velünk?
A szem mindent úgy a mint van, nem láthat.

Késő éjjig virasztottunk együtt,
Minden meg volt mozgatva, hányva;
Már utóbb csak szótlanul merengtünk,
Mint ki kincsét mind egybegyűjtve látja.

A hegyek közt a hold lassan elbútt.
A csillagok ragyogtak pusztán;
Az éjiör épen házunk előtt
Tizenegyvet kiáltott már az utcán.

Azt hittük, hogy mindent elbeszélünk.
Mégkönnyűtlen tértünk a házba;
S im csak későn ágyainkban láttuk,
Mi sok maradt megemlítettlen hátra.

Dalmady Győző.

Az utolsó budai basa.

Történeti elbeszélés JÓKAI MÓR-tól.

(Folytatás.)

Petneházy lázas dühvel mondá az imámnak :

— Ha olyan öreg volnék is, mint te vagy, ha olyan hideg volnék is, mint ez a kö itt lábam alatt, mégis meg kellene ölnöm szeretőmet, ha azt más karja közt találom.

— Jól van, hát öld meg, hanem annyit tégy meg a kedvemért, ne öld meg most, hanem majd egy óra múlva. Veled van zsebórád.

Petneházy elővonta oldalzsebéből a turquois-val kirakott gömbölyded zsebórád, minőt akkori főurak nagy fényűzés gyanánt hordoztak s a kivilágító ablakok derűjénél megnézte, hányat mutat? éjjél után egy óra volt.

— Jól van; éjjélután két óráig tudok tünni; de azután hiába szólsz többet, meghal ő, és meghalok én. Nem kellett volna velem ezt tudatnod. Most már gyűlölöm az életet, gyűlölöm magamat, gyűlölöm az egész világot.

— Ezt tudtam én előre; hanem azt is tudom, hogy egy óra múlva azt fogod mondani; most már *megrettem* az életet és magamat és az egész világot; és hidd el kedves fiam, ilyen emberek azok, a kik első szoktak lenni ostromlott várak falain.

A dal újra megcsendült, kétszer is abbanmaradva, mintha csók szakította volna félbe; azután kialudtak a lámpák a szobában, a kapu újra kinyílt; s Telli gyorsan suhant ki rajta, hirtelen, mint kit lopáson kaptak, elbujva a gyaloghintó függőnyei közé; onnan susogott ki az imámhoz : „tudod már hová?“

A két férfi felemelte a palankint s az imám ment ismét elől.

Lekerültek a bécsi kapunak, egész bátran haladtak az őrházig; ott az őrszem megállította őket : „kik vagytok?“

Telli kinyújtá kezét a függönyök közül, mellyen Abdulrahman talizmán gyűrűje ragyogott, az ör basi fáklyavilágnál megvizsgálta az, ráismert s nem kérdezé a bennlevő nevét; sokszor történhetett már ez eset.

A vastag kaput kinyiták előttük, félig elfordítva nyikorgó sarkaiban, a palankin hordárjai kimenekültek a várból. Petneházy nem volt senki foglya többé. Szeretője által menekült meg, de azért most még inkább meg akarta azt ölni.

A vár alatt végig haladva, innen a malmos Pálárka felé tartottak, annak a tulsó partján állt, hol most a Horváth-kert terül, egy erősen körülfalazott majorlak, kapuja és falai hegyes szegekkel kiverve; maga a ház teteje rongyos, a vakolat körül lehullt róla. Ebben a házban lakott egyedül a vén zsugori Sejtán bég; egy muhamedánna lett zsidó, közel hatvan esztendő s már, rut, fertelmes arczu majom, gazdag, de piszkos, hat lépésnyire nem lehet mellette megállni.

Ennek a kapuja előtt tették le a palankint. Telli kiszállt a hordszekérből s egy kavicsot véve fel a földről, azzal a zárt lak egyik vastáblás ablakát meghajítá. Erre a vastábla közepén egy kis kerek lyuk nyílt meg, s azon kiszólt Sejtán bég ismeretes hangja ; „Ki van alant?“

— Én vagyok itt, felelt rá Telli. Én, a shekerbuli.

Ez a szó keresztül nyilallott Petneházy szívében. Ezt a nevet ő adta szerelmesének, egy boldog önfeledés pillanatában, ő szokta őt így nevezni, shekerbuli (czukorfalat).

A vén Sejtán nyájasan dörmögve jött le e szóra kapujáig,

lánccra kötötte az ugató kutyákat, lekapcsolta a vasrudakat belől-ről, mikkel a kapu el volt rekesztve, kinyitotta a zárat s akkora rést nyitva, a mekkorán Telli befért, kezét nyújtá elé, s bevonta a házba. Vasrudak és lakatok újra csörömpöltek utána.

Petneházy az ámulattól nem birt magához térni; nem szólt az imánnak semmit. Csak állt ott elmerévülten; eszméinek nem bírva ura lenni.

Néhány percz múlva a majorkák belsejéből kihangzott a mandolin-péngés, s az ismeretes szerelmi dal, mire az ifju olly jól emlékezett.

— Mit jelent ez? kérdezé el-el-fuladó lélekzettel.

— Mit jelent? riadt rá Ihánzáde kemény, dorgáló hangon. Ez azt jelenti, hogy te nyomorult bolond vagy; ki egy mindennapi rabnöt angyalként imádsz, ki egy háremhölgy miatt elfelejted, hitedet, hazádat, és eljegyzett mátkádat, ki téged mindennap megsírat.

Petneházy megdöbbenve tekintte az öregre; e hang nem az volt, mellyen az imám szokott vele beszélni. Azt hívé, valaki más áll előtte:

— Te vagy az Ihánzáde?

— Helyén a kérdés! Én nem vagyok Ihánzáde, hanem Gábrriel Péter barát; sok év óta Ihánzáde rabszolgája, annak holta után alakmása, ki téged gyermekkorod óta ismer, karjain hordozott, mikor még eszed nem jött meg s újra karjára vesz, midőn nem tudod eszednek hasznát venni.

Petneházy szemeit elborítá a köny; erőtlentül borult az agg férfi keblére, és sirt, mint egy gyermek.

— Most már érted a talányt. Tudod, mit jelent Abdi szava: „minden éjjel.“ Tudod, hogy kire pazarlád szived szerelmét? Illyen a török háremek leánya. Megcsal, midőn vőlegénye vagy, egy ifju-ért, a kit szintén szeret, s megcsal egy vén emberért, a kit utál, de a ki gazdagabb, mint te. Ugy-e szép dolog, török férjnek lenni?

Petneházy szégyenlette, hogy sirt; letörle könyeit.

— Akarod-e még megölni?

Petneházy nevetett.

— Azt nem; de küldeni fogok neki egy erszény aranyat; — mert látom, hogy adósa vagyok, s nem akarok az maradni. Most siessünk tova. Fojt a levegő Budavár körül.

(Folytatás következik.)

Fehérhegységi utiképek.

(A CSALLÓKÖZI UTIKÉPEK IRÓJÁTÓL.)

Első rész.

Pozsonytól Szakolczáig fölfelé.

(Folytatás.)

III.

A hegyvidék. Lozorno gót tornya és új temploma. Almás, faiskolák. Pernek, régi harangok és új iskola. A világ legnagyobb konyhája. Rablólovagvárak és ősmiveltés nyomai Rohrbach. Bornemisza Péter nyomdája s énekgyűjteménye. Detrekő vára, története. Balassa Menyhért; síremléke Széleskúton. Bakics Péter hölgyrabló. Zrinyi Ilona a sziget-i hős leányának síremléke. Csoron Anna maecenasó és Ladányi Sára magyar költőnő a XVI. században. Hagyományok a templomosok és rómaiak épületromjairól. Mamuthok sírboltja. Földalatti götdom. Szmedák; magyar fürdők és írók celebritása. Restauratoriai emlékek. Chropov, Roehov, Radosov. Legenda egy remete-kápolnáról.

Milly szép avvagy csak regényes legyen is az a hegyvölgy — erdővidék, görbe országnak mondja egyszerűen a magyar, — mégis ha az ember, legalább a magyar ember, hátat fordíthat nekik, szinte könnyebben lélekzik a szabad síkon. Mi ugyan nem hagyjuk el sem az erdőt sem a hegyet, de legalább a hegy aljában visz tova sima útunk lapályos erdők között. Így érünk a hegyszorosok nyílásában örökzöld fenyvesek között kikacsingató egy falut a másik után.

Legelő *Lozorno* áll, kis, de nemes borágáról híres szőlőhegyével. Csucos tornya egykori eredeti gót egyházára mutat, mellynek egyetlen maradványa. Mert a mostani csinos, ha nem fényes egyház újabb, gr Pálffy Ernő maltai vitéz kegyeletének szép műve; de kivéve falait és födelét nem is itt, hanem Bécsben, valódi műgonddal és izléssel készült belsejének minden részlete: kezdve az oltároktól az utolsó padzsámolyig. Mi mindenesetre szintén megjegyzést érdemel, — nem az t. i., hogy Bécsben készült; mert hogy valamint divat- úgy műtárgyaink is ott készülnek, az valami köznapi dolog; de az már épen nem köznapi, ha valamely *újabb* egyházunk legkisebb részlete is, a régi götdomokat annyira jellemző műgonddal készül.

Tovább *Almás* áll. Régibb korát már nem csak sajátos alakításu tornya jelezi, de az okiratok is emlegetik, mi az itteni falvakra nézve ritka szerencse. Neve Almás és nem csupán nomen, de omen is. Merő gyümölcskert, mint itt ezen valamennyi falucska a hegyek közt. Ugyan ki és mikor agitálhatott itt a faiskolák és gyümölcs-nyésztés érdekében!? Mindenesetre nagyobb siker koronázta farradozását, mint népboldogító gazdasági, iskolai és néplapjainknak az alföld pusztáin elhangzó szózatát. Meglehet hogy csak a természet és szükség, ezen két ezermester s legnagyobb népboldogító volt itt is létesítőjök. Illy helyeken azután ha nincs is, nem igen érzeni a faiskola szükségét vagy hiányát. Ámbár bizony itt is a vendégszerető plebániák kertjeibe lépve, láthatja az utas a gyümölcs-és méhtenyésztés legszebb példányiskoláit.

Valóságos hegyvidéki falu már ismét a következő *Pernek*. Vajjon nevének talán eredetileg német *Bären-eck*, medveszög értelmét is a körüle messzeföldre elterjedő rengeteg erdősegtől és bérczektől kölcsönz-e, mint e vad kizárólagos honától? Hason nevű helyekről hazánkban is gyakran emlékeznek már a régibb okiratok; és magyar helynév-magyarozatnak igen is megjárja a vélemény, hogy eredetileg talán csak medve-lesálló helyek voltak. Helyünknek egyetlen de nevezetes emléke, két régi, mint az új gót felirat mutatja, talán XIV. századi harangja. Egyikén olvasható:

O rex gloriae veni cum pace
Clementerque conduce me.

Oh dicsőség királya jövel békésen
És vezérelj kegyesen.

Az illy régi holmi kedvelői, mint jó magunk, könnyen észrevehetik, hogy ezen nevezetes, s az egész középkorban, nem tudni miért, általában használt harangfölrirat első része mellett, a második vers ismét egy olly ujdonatuj, eddig egészen ismeretlen kiegészítő rime, mint ama még szebb, mellyet tavali „Csallóközi utiképeink“-ben a kürti harangról leirtunk. A másik harangon még éke-sebbs ugylátszik jóval régibb öntetlen az Istenanyja képe felett: „Jezus Maria“ szent nevek többször ismételve olvashatók. Közöttök sajtáságos sárkányszörnyek ábrái, mint az általok legyőzött sötétség hatalmának jelképei láthatók. Ha illyesmi valakit épen nem is érdekel, érdeklendi mégis talán az, hogy illy felirat nekünk gyakran az „Anno,“ évszám helyett szolgál, mellyet a szerény jó ösök többnyire elfeledtek világosan kitenni. De nekünk azért derék öreg betűjellemeik is világosan szól, mellynek tanulmányozásából már amugy meglehetősen biztossággal tudjuk meghatározni, melly századból való. Sokkal későbbi harangjainál, a magas hegyoldal egyik kiálló ormán emelkedő csinos szentegyház. Legujabb a hely mostani plebánosa által épült mintaszerű tanodája. S így jó! nekünk régi legyen az egyház s a harang s új az iskola, hogy érdekeljen; mert a régi rongyos iskola s az új parókás renaissance-modorú egyház nem igen magasztos látványt szokott nyújtani.

Utunk mindig beljebb keringve a hegy oldalában, *Konyha* nevű nagy helységbe visz. Jól mondogatta róla a Pálffy herczegek egyike, ollykor-ollykor egy-egy diszes európai főúri körben, hogy ő neki ollyan nagy konyhája van, minő a világ egy nagyurának sincs. Négy száz s egynehány szakácsné főz benne naponként eselédjeinek ebédet, anélkül hogy egyik a másikat, de csak egymás tüzet s füstét is láthatná! A rebus jól állhatott olly hatalmas magyar nagyur szájában, mint egy hg. Pálffy. De azóta már ez sem igaz. Az ugynevezett „volt alattvalók“ mindegyike most a maga saját szakácsa. A vadonregényes hegység egy kies pontján azonban azért most is épen gyönyörű vadászpálya épül a herczegség jövendő örököse gróf Pálffy Pál számára.

Itt emelkedik az egész Fehérhegyentuli vidék valóban nagyszerű festői szépségű legmagasabb hegycsúcsa is, az ugy nevezett *Viszoká*, azaz nyelvünkön: Magashegy. Élesen szegélyezett és szabályosan emelkedő alakja több mérföldnyi távolságban tökéletesen kifejezett egyiptomi piramis képét mutatja; míg közelebről tekintve kiemelkedő oldalai által egy nagyszerű sírhalomnak tetszik. Mint emlék tehát és sírhalom egyben, és jelzőleg is talán, áll hazánk véghatárán. Lábainál azután egész csoportja a szebbnél szebben alakult hegyormoknak, mellyek fölé e hegykirály kiemelkedik, veszi körül. Átalában itt a Fehérhegység mind nagyobb dimenziókat vesz fel, és rengeteg erdősege több mérföldnyi távolságban terjed el mindenfelé.

És ki hinné, hogy ezen kietlen vadonban is, majdnem minden nyomon egy régi várrom éri a másikat. *Pernek* és *Konyha* környékén alig egy órányi távolságban három vagy négy illy várda-rom található. Természetesen az utas nem is gyanítja, alighogy már

egy két ölnyi magasságban emelkedő, cserje és bozót által benőtt, az erdőség között eltakart falaik romjait, ha csak a helybeli lakosok nem kalauzolják hozzá a töretlen ösvényen. A „völgyben ülő kor“ ezek nevét is már rég nem említi. Igaz biz az: hogy még a romvárnak is, magasan felemelve fejét, uralnia kell a vidéket s napokint magát mutatnia, hogy az emberek ismerjék, látogassák, emlegessék; máskép, ut figura docet, még a nevét is elfeledik.

Elfeleli pedig épen úgy a hagyomány, mint a történet s a nép. Csak még a nép azon faja, melyet műveltnek nevezünk, sehogy sem feledheti el. Ha t. i. elfeledte ez is, legalább magát rábeszélve tudni akarja, ha máskép nem tudja, hogy mi volt itt, hogy volt itt? De hová az ész s tudomány föl nem ér, elér odáig s azontul az ábránd! Mik is lettek volna itt a rengeteg között mások ezen várak is, mint a hirhedt, borzalmas *rablólovagvárak!* Milly jó expediens ugy-e, főkép egy turista utiképei számára! Mennyire nevelheti ilyesmi, csakugy odavetve is, a figyelmet, az elbeszélés érdekét. Mi azonban az egyszer még ezen az áron sem megyünk a kelepczébe. Miért? megmondjuk mindjárt.

Régi igazság már ugyan az is, hogy alig van olly sivar távol vidéke a lakható földnek, hol minden lépten egy régibb *ösműveltség* nyomaira nem ötlenénk: Ázsia elpusztult sivatagain épen úgy, mint az új világ őserdői megett, a Cordillerák alatt s Himalaja magaslatain egyiránt; mégis meglepve állunk mindannyiszor, valahányszor csak hazánk földjén is illy ősz cultura nyomaira akadunk, mellyekről még a rege is hallgat. Akadunk pedig a hányszor csak keressük mindenfelé: épen úgy az alföldi pusztának, mellynek még halma sem állandó — ezen fölfödözés már csak tagadhatlanul a magyar természetudományt illeti — futóhomok buczkái alatt, mint a felföld századok óta rengeteg erdőkkel benőtt vadonaiban. Az illy nyomok azután legvilágosabban tanuskodhatnak őskorunk még távolról sem ismert és méltatott művelődési életéről. És soha sem érezhetjük élénkebben, mint ilyenkor, hogy korunk hiresztelt műveltsége daczára is, mégis csak egy régibb ősz műveltség epigonai, utószülöttei vagyunk, — de mellyel inkább szakitottunk, mintsem hogy azt egyenes

megfelelő irányban fejlesztettük volna. — Ezt beszéli legalább minden: az építészettől kezdve, a művészet összes formáin át, egész a népdalig. — Mig ma külső műveltségünk mázával kifényesítve lármásan kiállunk a nagy világ piaczaire, a főtvonalon központosítva mindent; addig őseink csendesen hinték szét a műveltség sajátos magvait, a legzordonabb bércek meszsze félreeső erdőségei s a puszták kietlen mocsárai mélyeig; hol azután egy vár, egyház, monostor, azon jellemző, szilárd egész benső életüket visszatükröző izlésben épült, mellyet maig annyira csudálunk, s utánozni sehogy sem bírunk; s a vidék központjává vált, saját helyhatósági intézményeivel határozottan szervezett életet képezett és munkásságot alkotott. A történet bölcsészete rég megvan írva; úgy mondják legalább. De a helyiratnak is van saját bölcsészete és története; s ezt csak az fogja megírhatni egykor, ki ezen középpontok keletkeztének, viszonyaiknak, elenyésztöknek, s ismét újabbak keletkeztének történelmét megkísérlendi. Akkor fognak csak teljesen megérteni, milly szerepe és történelmi hivatása volt mindezen régen néma várromoknak. Addig egyszerűen csak úgy registráljuk őket is, mint országunk jellemzett határvéd-várrendszere folytonos láncolatának egyes gyűrűszemeit; mert mást sem tudunk, bizonyosabbat pedig bizonyára nem, rólok mondani. A ki mégis jobb szeretne bennök rablólovagvárakat látni, azt egyenesen az ő történetíróikhoz, az e nemű regényírókhoz: Spindler- és Della-

rosához utaljuk. Az ő izetlen történeteik népesítik be csupán a világot olly s annyi rablóvárral, a mennyi — s millyenekről a valódi történelem mitsem tud, mert ugy sajátlag soha sem léteztek. A rablólovagvárak ezen neme, mellyről még a touristák illy romok láttára irkálnak, szintén azon tárgyak közé tartozik, mellyeken a történettudomány már rég tuladott.

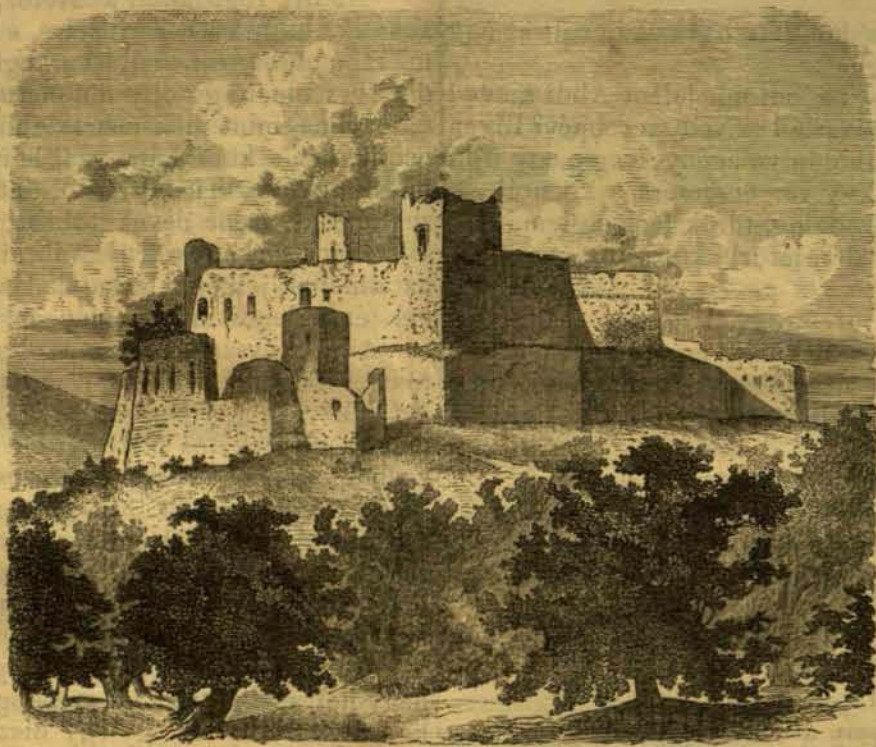
Alighogy azonban ezen név és történet nélküli, az ő idők homályában teljesen feledett várromokat elhagyjuk, már is egy újabb nevezetes várat érünk. *Detrekő* imitt képbén előállított hires romvárat. (Lásd alább a képet.)

S ez már azután nem csak mesés, de igazi rablóvár is volt; nem is épen az ismeretlen rablólovagok korában, hanem Balassa Menyhért kincsrabló, és Bakics Péter nőorzó vára; csak hogy ezen vár története sem olly nagyon rablólovagiasan regényes, mint olvasóink talán — ohajtanák vagy csak várják. Nem nyakig vasba burkolt ismeretlen lovagok, hanem nagyon is nyíltan megjelenő, külsőleg igen tisztés nagyurak voltak azok, kik e kereskedést itt sajátlag mások számadására és saját rovásukra üzték.

De addig is, mig odáig visz utunk, előbb már is megint egy klasszikus föld áll előttünk, régi irodalmunk klasszikus földé! mellyen tehát egy kevesig illő megállapodnunk. Kinek illyesmit, t. i. irodalmunk emlékeinél megállapodni, nem tartja kedve, mulassa magát addig is, mig *Detrekő* várához és borzalmaihoz visszatérünk, annak

már itt bemutatott képével. Nekünk másoknak bizonyára untató volna folyvást várakról, ha mindjárt rablólovagvárakról is beszélni.

Bátran megnevezhetjük azonban a két jelentéktelen falut, mellyet Konyhán tul *Detrekő* előtt érünk, a nélkül hogy a legtöbbnek közölünk talán csak eszébe is jutna, hogy itt is egykor a magyar irodalom bölcsője rengett! Az első falucska neve *Rahrbach*, a mint legalább most nevezik, és Rohrbach valószínűleg, a mint kellene nevezni. *Rahrbok*-nak írták azonban akkor, midőn itt a XVI. században *Bornemisza Péter* magyar könyvnyomdája állott. — A hires, vagy mint Pázmány Péter dicsérve-e vagy inkább szidalmazva — mert sok baja gyült meg vele — „nevezetes“-nek mondja, hitvitató és reformator itt vé-

Fehérhegyeségi utiképek: Detrekővár.

gezte be *Detrekőn* megkezdett korszakias nevezetességü munkái és kiadásai egyikét: „ennek nyomtatása — úgy mond egyik itt világot látott könyvében — végeztetett *Rahrbokon* — — magam házába.“ Milly büszkén mondja már a régi magyar író is, hogy „maga házában.“ A jó *Bornemisza* nyilván érezte, hogy saját házával a magyar író jóval ritkábban dicsekedhetik, mintsem elméje termékével. De ritka nagymester volt is ám *Bornemisza Péter!* Nem hiában emlegeti az öreg *Bod* is Magyar Athenasában olly kedélyesen már ifjúkori élelmességét: „nevezetes dolog — ugymond, — hogy ő nyolcz forintokkal indult el Magyarországról idegen országokra tanulni; nyolcz esztendőig oda lakott Olasz, Francia és Német országokban, látásért, hallásért, nyelvek és egyéb szükséges tudományoknak tanulásokért, s mikor a házába visszajött, akkor is nyolcz forintja volt, nem több vagy kevesebb.“ Nem kisebb szemesség kellett hozzá, bizonyára mint ahhoz, hogy a folyvást üldözött és megtámadott, és másokat üldöző és megtámadó, még saját hitfelei által is nyilvános eretnekséggel vádolt hitvitató, ki teljes életében egy helyről a másikra futva menhelyet keresni kényyszerült, nem csak sajtóra, mellyen melegében azonnal kinyomá saját gondolatait, és mások mindenfelől összegyűjtött munkáit, de még házra is tudott szert tenni.

Ennél még csak az bámulatosabb, — meglehet hogy talán csak ránk nézve, kik az akkori írói viszonyokról s irodalmi körülmények-

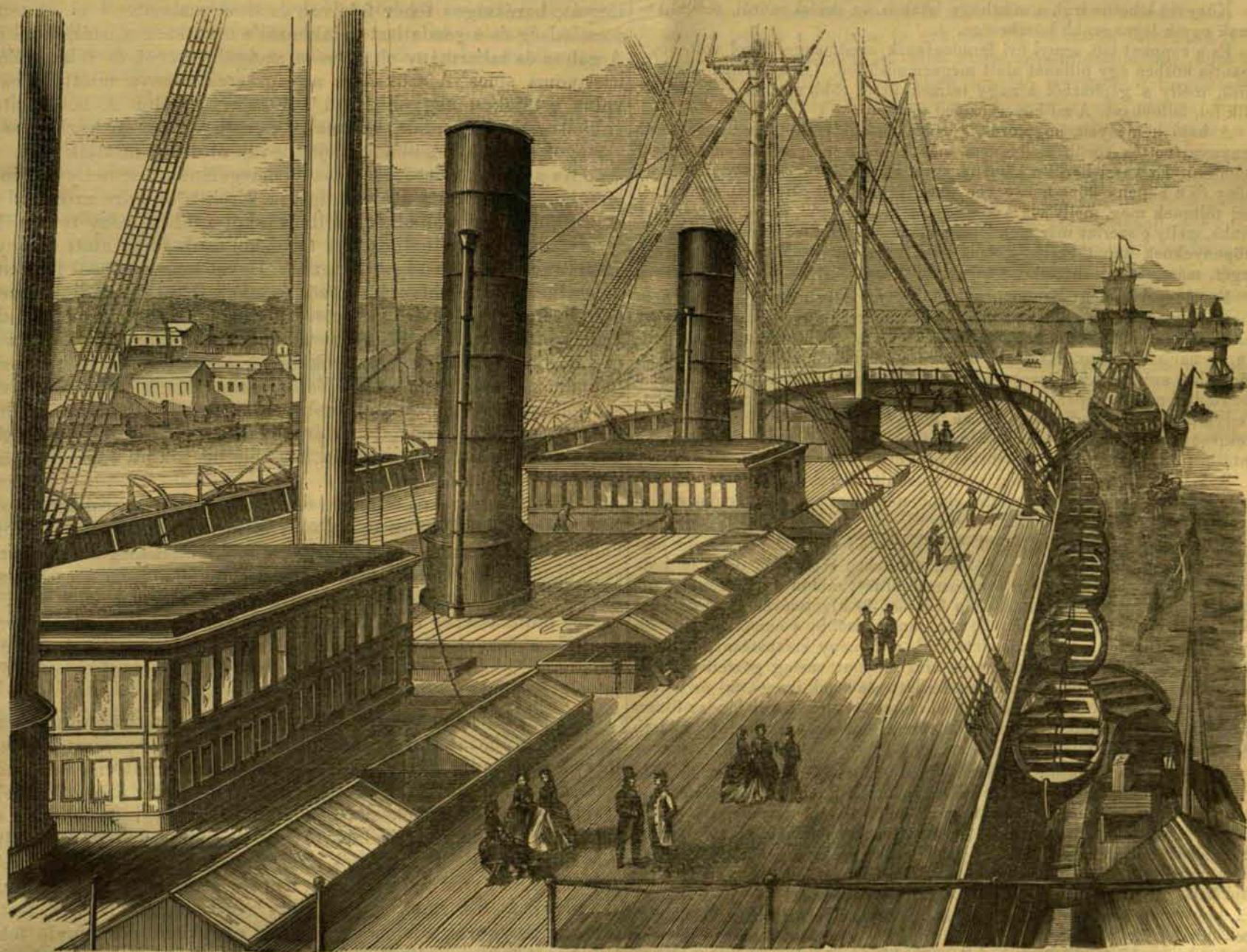
ről mindedig még igen gyenge ismeretekkel birunk, — hogy itt, az ország végszélének utolsó talpalatnyi földén, kora költőinek olly számos énekeit és munkáit egybegyűjtheté kiadott énekgyűjteményébe. Erdősitől és Tinóditól kezdve Sztárai Mihályig összesen 35! XVI-dik századi ismeretes s részint egészen ismeretlen, csupán az ő munkája által névben s ottani költeményében fönmaradt, magyar költő magyar költeményeit adta ki! Dolgot adna talán ma is eny nyit összeszedni, ha csak valamennyi divatlap-szerkesztőségünk papiroskosarait ki nem ürítenők. S mi több, még egy akkori magyar poetria, *Ladányi Sára költőnők* verseit is ott találjuk „Énekek” czimű három könyve kiadásában. Bornemisza ezen műve, valamint méltán a XVI-dik századi magyar irodalom egyik legnevezetesebb jelensége s akkori irodalomtörténetünk egyik tárháza, ugy ritkaságánál fogva is (talán mindössze is csak két példányban ismeretes) könyvészetünk egyik legdrágább kincsét képezi.

(Folytatás következik.)

A koronkint e hajóról adott leírásunkat a következőkkel egészítjük ki. A hajó s kivitele tervét az Angliában ismeretes (s néhány héttel ezelőtt meghalálozott) *Kingdom Brunel Jsambart* készítette, az építési kivitelt *Scott Russel John* czége Millwallból és *Watt James* czége Birminghamból vállalta el.

A hajó rendeltetése, Angliát minél gyorsabb összeköttetésben tartani Keletindiaival, Chinával s Ausztráliával. Utja 22.500 angol tengeri mérföld hosszú, mellyen a szénen kívül 1,760,000 mázsa terhet képes szállítani. Angliából Keletindia Kalkutta városába 30—33 nap alatt megy, hová eddig a leggyorsabb hajók csak 50 nap alatt érkeztek. s csaknem kétszeres gyorsaságát a *Leviathan* egyrészt annak köszöni, hogy egyszerre 800,000 mázsa szenet visz magával, mellyet egy külön készülék által 48 óra alatt felrak, s így utját a legrövidebb s legegyszerűbb vonalnak veheti, nem levén kénytelen, mint a többi hajó, szénfelvétel miatt nagy kerülőket s kitéréseket tenni; másrészt pedig annak, hogy egy óra alatt 15, sőt sik tengeren, rendszeren 20 tengeri mérföld utat hagyand hátra — és így a vizen azon gyorsasággal halad, mellyel a szárazon a gőzkocsi.

A hajó belvilágossága olly nagy, hogy 4000 utasnak és 10,000 kate-

Leviathan vagy Great Eastern (A fedélzet hátulsó része.)

Leviathan vagy Great Eastern.

Az óriás hajó, mellynek nagyságra, gyorsaságra párja nincs a világon, nem egészen ismeretes olvasóink előtt, azon leírások folytán, mellyekben koronkint emlékeztünk róla.

A legnagyobb gépészek s hajó-építők kételkedtek azon, hogy e ropant mű sikerüljön. Némelyek annak kellő pontos kormányzását, mások gyors előre haladását, szóval mozgóvá tételét, mások ismét az építő-társaság pénzübeli képességét vonták kétségbe épen ugy, mint mikor a budapesti lánczhidat, a világnak a maga nemében szintén egyik csudaművét építették. A legtöbb ember azon véleményben volt, hogy e mű, ha készen lesz, azonnal összeomlik, mihelyt a legelső szekér átmegy rajta. A lánczhid azonban most is áll és bámulatja magát. A *Leviathan* is utnak indult sept. 8-án, és 9-én már a tengerre ért, s a déli partok hosszában Waymouthba ment, mint már ezt megirtuk, honnét két napi próbaútra megy ki a sik tengerre, melly után megkezdí rendeltetése pályafutását s elvitorlázik Canadába.

nának jut abban hely. A hajó falai s bordái egészen vasból vannak s csupán ezek 200,000 mázsát nyomnak. Ha a hajó teljesen meg van terhelve, 28 lábnyira jár a vízben, teher nélkül pedig 23 lábnyira.

A hajót a kapitány igen könnyű módon igazgatja. Azon hidon ugyanis, melly a két kerék fedelét összeköti s honnét a kapitány az egész hajó fedélzete felett ellát, áll egy óraszerű czimlap, mellyre a vezényszavak felvannak írva. A melly szót a kapitány vezényelni akarja, arra igazítja a czimlap mutatóját. Ez óraszerű készülékhez teljesen hasonló áll a kormányos előtt is, melly a kapitányéval szoros összeköttetésben áll, ugy hogy épen azt mutatja, a mire a kapitány a maga czimlapja mutatóját igazítja. Ugyanezen készülék által eszközli a kapitány, hogy éjjel, a hajó mozdulatai szerint, a szükséges vörös vagy zöld lámpák forduljanak kifelé, mellyek jeladásul szolgálnak, más irányból jövő hajóknak.

A hajó hossza 696 láb, szélessége 118 láb s magassága a fedélzettől a fenékgig 60 láb. Belsejében minden a legkörülményesb előrelátással van elrendezve. A hajó tisztjei, legénysége, továbbá családos s egyes utasok számára,

több vagy egy szobából s hálóteremből álló lakosztályok találhatók, melyek 7—15 láb magasak. S ezek, hogy az utas erszénye szerint válogathasson, első, második s harmadik osztályra különözték, melyek mindegyike nagy közteremmel bír. Legszebb az első osztály közterme, 180 láb hosszúsággal, melynek pazarfényű kiállítása 30,000 ftba került.

A hajón semmisen hiányzik, még jégverem is van, mely 2000 mázsát jeget fogadhat be.

A hajó építése aug. 8-ig annyira haladt, hogy e napon felszentelték egy nagy lakomával, mely a hajón tartatott s mellyen 600 vendég volt jelen. Stanley lord, az ünnepély szónoka, a többek közt megemlíté, hogy e hajó népeisége oly nagy, miszerint egy képviselőt küldhetne a parlamentbe. Ez alkalommal először fűtötték a hajó gépezetének katlanait, s először kezdtek el dolgozni az óriási kerekek és a roppant csavar, melyek bár a vizet borzasztóan felkavarták, de a vendégek meglepetésére benn a hajóban az egész mozgást s lármát legkevésbé sem lehetett észrevenni.

E lakoma után aug. 11-én táncvigalmat rendeztek a hajó legfelsőbb fedélzetén, mellyben ezren vettek részt. Képünk is e fedélzet hátulsó részét mutatja.

Könyvet lehetne írni, a minthogy irtak is, ez óriási műről, mely Angliának egyik legnagyobb büszkesége.

És e roppant mű, annyi évi fáradozásnak eredménye, közel volt, hogy próbautja közben egy pillanat alatt megsemmisüljön. Őt kéménye közl a legelső, mely a gépházából a nagy termen át és több apró termék mellett nyulik fel, fellobbant. A mi következőleg történt.

A hajó kéményeit, hogy ezek körül a meleget lehűtsék, ugynevezett köpenyvel vették körül, mely nem más, mint egy, a kéménynél sokkal bővebb cső. Ez veszi körül a kéményeket a kazántól egész a fődélzetig. A kémény és e köpeny közt hézag van, mellyet fölülről szivattyu segítségével vízzel töltenek meg, mely viz a kéménytől megmelegül, ekkor leeresztik a kazánba, mely e szerint már meleg vizet kapván, nem kíván annyi fűtőszert. E köpenyeknek tehát kettős haszna van; egyrészt szelidítik a kémények melegét, másrészt sok tüzelőszert takarítanak meg.

Ez előnye mellett azonban sok hátránya is van az illy köpenynek. Első, hogy gyakran kell újítani, mert csakhamar kilyukad, második, hogy gőz képződven benne, ha a belőle a vizet leeresztő csap nem működik pontosan, hamar szét pattan. Ez utolsó történt a Leviathan első kéményével is. A gőz ebben szétrugta a köpenyt, a kéménynek a fedezeten fölüllálló részét a légből röpitte, mely roppant zajjal ismét visszaesett a fődélzetre. E fellobbanás egyike volt a legborzasztóbbaknak, melyek valaha gőz által hajón történtek; semmiféle, még a legnagyobb sorhajó sem volt volna képes ennek ellentállni; oldalai betörték, s menthetlenül elsüllyedt volna.

A Leviathan azonban meg sem mozdult, kerekei s csavara tovább dolgozván, gyorsan haladt előre, mint előbb, mintha semmi sem történt volna! Pedig milly roppant dúlás ment végbe kebelében!

A hajó-legénységen kívül 100 vendég volt a hajón, köztük Anglia legnevesebb hajóépítői, mérnökei s gépészei. Pénteken sept. 9-én d. u. fél hatkor a társaság a nagy teremben épen asztalnál ült, midőn a hajó tengeri útjában Hastings irányába ért. A szép kilátás, 30 kivételével, a vendégeket mind a fődélzetre csalta; de az a 30 is fölment később, s ennek köszönheti, hogy életben maradt, mert alig érték fel, a kémény szét pattant, a légből repült s ismét a fődélzetre esett, utána alul roppant vastag gőzfelleget szállt fel s robaj hallatszott, fölülről esőként hullott alá a sok üveg-, fa- és vasdarab. Ez pár másodpercig tartott. Ezután eloszlott a gőz s a hajón az összezuzott kémény, s számtalan mindenféle töredékhalmoz, s a kémény nyílásán felgomolygó gőz volt látható.

A kapitány e nyíláson kötélen leeresztetvé magát, utána hat hajóselegény ment. A nagy teremben csak kis leányát találta, ki egészen sértetlenül maradt. A nagy terem egész romhalmaz volt, aig lehetett benn járkalni, minden szét volt zúzva, padolatának szét vált nyílásain lehetett látni a fűtő kemencéhez, hol a kazán-kályhák ajtai ki voltak szakítva sarkaikból, a láng bevert, mivel kifelé nem volt légvona. Félni lehetett, hogy a tűz erőt vesz a hajó belsejében. A kapitány feljött, a hajót a part közelében járnai parancsolá, hogy nagyobb veszély esetében közel legyenek a szárazhoz. Most elővették mindenféle tömlőt, szivattyut s tömérdek vizet öntöttek le a kémény nyílásán. Lassankint a 12 fűtőt is felhozták, kik alatt a kemence körül foglalkoztak; mindegyik tetemesen meg volt sérülve. Négy közülök azonnal meghalt, a többi nyolcra sincs remény. Nemsokára ki lett oltva a tűz, a veszélynek vége, mert intézkedtek, hogy a többi kémény föl ne lobbanhasson; a kapitány a hajót visszatéríté útjára Portland felé, s a vendégeknek megengedte leszállni a hajóba, a rombolás szemlélésére, a mi valóban borzasztó volt.

A főnebb leírt díszes nagy terem fele teljesen összeroncsolva, csupa romhalmaz volt, az aranyozott vastag vasoszlopok, ketté törve, meggömbülve álltak, a tükrök többnyire apró porrá zúzva, a butorok darabokra forgácsolva, a szőnyegek rongyokká tépve voltak. A legnagyobb tükrök kettéjének üvege sértetlen maradt, holott hátukról a fémlemez leolvadt; a terembe vezető vaslépcsőzet szét dult, míg a teremben a polczokon álló könyvek ki sem mozdultak helyükből.

És így a Leviathan tengeri próbautjában erős és kettős próbát állt ki. Nemesak az bizonyult be róla, hogy szerkezete czélszerű, gyorsaságra legelső minden hajók közt, hanem az is, hogy a világ legerősebb hajója, mert azon fellobbanás, mely a legnagyobb sorhajót is megsemmisítette, őt még csak utja folytatásában sem gátolta; belől ugyan tett tetemes rombolást,

de a külfalak s bordái mozdulatlanul maradtak. Ez eset az utasokba csak bizalmat önthet e hajó iránt, mellyen életük a legváltóságosabb esetekben sincs végkép veszélyeztetve.

Jövőre még egy szebb képét hozandjuk e nagyszerű építménynek.

Hazai tájleírások s népviseletek.

I. Pusztai élet.

(Vége.)

A sikság termő része is, télen és kora nyáron egész aratásig, meglehetősen egyhangu és rideg. A gyönyörű zöld vetések beláthatatlan messzeségre terülnek el szemünk előtt. Később a tengeri, mint valami fiatal erdő emelkedik föl, mellynek széles zöld levelei sajátóságosan susognak a szellő érintésére. A tengeri néha 10—12 láb magasra is megnő.

E hullámzó zöld vetések közt itt ott látunk feltűnni egy-egy tanyát, barátságos fehér falaival, és sima szalmatetőivel. A tanya a cselédség és a gazdatisztek lakháza s a szükséges istállókból áll. A gabna és takarmány eltartására szolgáló csürök és félszereknek itt nyoma sincs. A szükséges anyagszerek hiánya miatt bajos is volna e tájakon nagyobb szerű épületeket emelni. A betakarított gabnát szabad ég alatt, valamely kerített térségen háznagyságu asztagokba rakják, s annak idején lovak által nyomtatják el.

Az aratás kezdetével a puszták is megélnékül; némely nagyobb birtokon 600—800 arató is dolgozik. Ezek többnyire az északi tót megyékből vándorolnak le, mellyek lakói a föld sovány terméséből otthon meg nem élhetnek. Itt tartózkodásuk ideje alatt bizonyos communistikus társaságot képeznek. Egyet maguk közül főnöknek választanak, kinek hivatása közös érdekük felett örködni, a szerződést, a következő évre megkötni, s az élelmezésről gondoskodni. Ennek oldala mellett áll a gazdasszony, ki mindnyájuk számára főz és süt. Legközönségesebb munkabérek az általuk learatott összes gabnának tizedrészéből áll. Valódi öröm nézni, milly rendkívüli szorgalommal dolgoznak az emberek. A legtikkasztóbb hőségben, mit sem szellő, sem egyetlen fa árnyéka nem enyhít, dalolva dolgoznak ők, szakadatlanul, gyakran késő éjjelig, s kora hajnalban már ismét munkában állanak.

Midőn a birtokos a mezőn először jelenik meg, ősi szokás szerint a legszebb lányok és asszonyok körül fogják, s egy vékony, kalászkokkal gazdagon beagatott szalmakötéllal megkötik, honnan csak úgy menekülhet, ha magát kiváltja, mi közönségesen egy vagy két akó borból szokott állani. Mikor az aratásnak vége van, az összes munkássereg a szépen földiszított kalászkoszorúval a birtokos udvarába, vagy ha ez nincs jelen, a gazdatisztébe énekszóval bevonul. Nehány ürü esik ez alkalommal áldozatul, s egész éjjel lakmároznak és szerény dudaszóra táncolnak.

A gazdatiszten vagy urán kívül van még a tanyán ugynevezett gazda is. Ruházata olyan, mint a jómódu magyar parasztoké, csak hogy ezek mindig fekete, vagy sötétkék posztóruhát viselnek, melly a gazdagoknál sok ezüst, a szegényebbeknél pedig óngombokkal és fekete zsinórral van ékesítve, mialatt az urasági gazdák még egy világoskék dolmányt viselnek. A magyar embernek egyik sajátóságos ruhája a bunda, mellynek nem szabad hiányoznia; a bundáról azt tartja, hogy az télen a hideg, nyáron pedig a forróság ellen véd. A lányok széles, ránczos, kék vagy vörös ruhát viselnek, testhez álló mellénykével, s fehér vagy tarka nyakkendővel; fénylő fekete hajukat középen szétválasztva, s szalaggal gazdagon fölékesítve, czibakba fonják; lábukat piros eszima takarja. A fiatal asszonyok főköttöt viselnek, ködmönük finom posztóval van behuzva, nyestbőrrel körülprémezve, s a gazdagoknál ezüst gombokkal és paszmánttal ékesítve.

E pusztáknak, mellyeken a Tisza ezer csudálatos kanyarulattal halad, még egy különös lakójáról, a halászkőről kell megemlékeznünk, kik e szokatlanul haldus folyam partjaira építik kunyhóikat, s táplálékukat annak hullámaiból nyerik. Habár a halászat tavakon és folyókon másutt is nagy szorgalommal üzetik, mégis valódi halászkörök csak a tiszai halászkörök nevezhetjük, mert ezek teljes életökben kizárólag csak halászattal foglalkoznak. A halászathoz ezen előszeretettel oly nagy, hogy csak a legkritkább esetben lesz hűtlen a fiu apja foglalkozásához.

Majdnem hihetetlen, milly tömegtelen sok hal van a Tiszában; mellyek közt legkitünőbb nemek: a ponty, csuka, tok; ez utóbbiak iváskor (nemzés idején) nagy mennyiségben a Dunából jönnek

át, s ritkán nyomnak többet tizenöt fontnál. A halászatot leginkább hálóval üzik, csupán a pontyokat, melyek 25—30 fontot is nyomnak, szokták szigonynyal fogni. Itt egy különös tüneményt kell megemlítenünk, mely kizárólag a Tiszának sajátja, s évenként előfordul. Nyár derekán a legforróbb napokon hirtelen tömémentelen számu apró rovarok lepik el a víz tükkrét, melyek csakhamar keskeny fehér szárnyu pillékké alakulva néhány óráig repkednek, s aztán ismét visszahullanak a vízbe. Ekkor mondják a halászok, hogy „a Tisza virágzik.“ E rovarok a halaknak, főleg a pontyoknak kedvencz eledele, melyek mindenről megfélelkezve, csapatokban, tátott szájjal uszálnak s mohón nyeldesik őket. Illyenkor a halász kis csónakjára ül, ellátva magát szigonyokkal, melyeket erős kötéllel a csónakhoz köt. A pontyok, mohó lakmározásba levén merülve, csak akkor veszik őt észre, midőn a szigony már beléjük furódott, mire aztán kétségbeesett erőködéssel szabadulni ohajtván, a halászt nem ritkán életveszélybe ejtik, iszonyu gyorsasággal jó messzire magukkal ragadván a könnyű csónakot. Ha végre a megsebzett ponty a fájdalom és vérvesztés következtében kimerült, egy másikat vesz célba a halász, s néha öt-hat derék pontyval terhelve köti ki csónakát.

A „Tisza- virágzás“ tüneménye még mai nap is talány, habár a természetbuvárok kutatására kétségkívül érdekes tárgy volna.

Regényes látványt nyújt a Tisza holdvilágos estéken, midőn a számos halászcsonak a sima viziükön csendesen uszik, s hatalmas, érczes férfihangok, az evezők locsolásától kísérve valami szép népdalt énekelnek.

A pusztának művelés alatti részén sem hiányzik a csárda, mely azonban a főnebb leirttól lényegesen különbözik. Fehér falai vörösre festett ablakkereteivel mintegy barátságosan hívólag néznek a távolba. A csinos szalmatetőn tarka galambok sütkörésznek, néha-néha föltekintve a háztetőn komolyan álldogáló gólyára. A tiszta udvarban fúrge baromfiak sétálnak; még a nagy fehér ebek is, melyeket állítólag apáink Ázsiából hoztak magukkal az uj hazába, barátságosabbak, élénk fekete szemekkel elégedetten tekintgetnek maguk körül. Az ajtó előtt kövér hófehér macskák játszadoznak kicsinyekkel, s a közmondás szerint a ház jólétéről és gondos háziasszonyról tesznek bizonyosságot. Benn a házban is mindent tisztán és rendben találunk, s nem a nyereség után leskeledő lezig zsidóval, hanem derék magyar emberrel találkozunk, ki jóízűen pipázgatva, magyar öszinteséggel fogadja vendégeit.

Este a környékbeli tanyák lakói a csárdában összegyülekeznek, s egy pohár bor mellett kedélyesen elbeszélgetnek munkáikról, élményeikről, sőt nem ritkán poltízálnak is. A közben betoppan egy vagy több cigány, s a szoba valamelyik zugában letelepednek. Azután rendbe hozzák hangszereiket. Alig hogy a barna művészek az első mélabus hangokat hegedűikből kicsalták, a fiatal suhancz, ki eddig a kályha mellett egy padon közönyösen üldögélt, lassan fölemelkedik, s a mint a hangok erősbülnek, szeméi ragyogni kezdenek, s teste mozdulataival kíséri a mindinkább élénkülő zenét. Azután odalép a cigányok elé, s megmondja, melyik nótát huzzák, elénekelvén előttök a dal első strófáját. És a mint a komoly lassunak olvadozó hangjai lassankint a frisbe mennek át, az ő mozdulatai is mind gyorsabbá válnak. Most átkarolja a korcsmáros csinos lányát, tüzesen járja vele a szép csárdást, közben-közben elbocsátja táncosnőjét, majd ismét egy déleczeg mozdulattal mellette terem, s gyengéden átkarolván, derekasan megforgatja. Egyszerre a zene hirtelen elhallgat, a táncosok mozdulatlanul állanak, mintha kitört szenvedélyök felett valami magasabb hatalom uralkodnék.

Most a zene ismét megharsan busan, panaszosan; — a lány kisikamlak tánczosa karjaiból; mintha félne, hogy az kitalálja érzelmét; elválva tánczolnak; a lány ügyes fordulattal kikerüli a kart, mely őt ismét átölelni készül. A legény mozdulataival kíséri a mélabus hangokat, lassan közeledik a vonakodó lányhoz, s azon pillanatban, midőn a lassu magyar fris csárdásba megy át, átkarolja táncosnőjét, s a szédülésig megforgatja, míg végre a szenvedély hatalmától legyőzött kis galamb lihegve dől tánczosa karjaiba.

A magyar zene épen olly sajátos, mint a magyar táncz, melyet tulajdonkép mimikai ábrázoltnak nevezhetünk. Minthogy a zene, melyre tánczolunk, bizonyos énekek dallama, azért a táncz bizonyos szavak ábrázolata; képes beszéd az, mely a táncz és tánczosnője közt foly; egy titokteljes beszélgetés, az érzelnek bevallása, a szenvedélyektől felzaklatott kebel beleplezése. Ez az

oka, hogy a magyar tánczoknak nincsenek szabályai, melyek szerint azt meg lehetne tanulni. Azért idegen a csárdást sohasem járja el úgy, a mint kell, hogy zavart, értelmetlen ugrándozássá ne fajuljon.

Valamint a magyar tánczot, úgy a magyar zenét sem fogja idegen megérteni soha, habár füleire kellemesen hat, s kedélyére mély benyomást tesz is. E csudaszép, érzelem és szenvedély által előcsalt dallamok, melyek semmi törvény, semmi szabálytól nem függnék, melyek eredetét senkisé ismeri, — a magyar ember lelkét bűvös hatalommal érintik. Jól érti ő e hangokat; harmoniájában szép multját siratja, beszélni hallja ősei szellemeit, kik a drága hont életökön szerezték, földjét vérökkel áztaták. Ez ősök szellemei tanítják a magyart, hazáját forrón szeretni, azért olly mély, olly hatalmas keblében a honszeretet érzelme. Idegen országban sohasem tudja a magyar ember hazáját feledni, habár a szerencse legpazarabbul árássa is el áldásaival.

A puszták lakója menten maradt azon tulfinom illemtől, mely a nyílt, becsületes arcot csalfa mázzal vonja be; mindazáltal nem hiányzik benne a kellem és erkölcsi ildomosság. Általában a magyarban nem található fel ama nyers mindennapiasság, ama buta otrombaság, melyet más népek legelső rétegeiben tapasztalunk, melyek pedig olly örömet nevezik a magyart „durva barbárnak.“ Jellemében van valami lovagiasság, mely leginkább a nőnem iránti előzékeny viselkedésben mutatkozik. Büszke önértet, erejének tudata, valamint a zene és költészet iránti veleszületett hajlama, képezik szívének főjellemvonásait. Szomorító jele a polgárisodásnak, hogy a magyar nemzeti jellem alapvonásait sokkal nagyobb mértékben találjuk fel a puszták miveletlen lakóiban, mint a sima polgárisodás utján haladó városokban.

Most pedig vegyünk búcsut a pusztától és annak magános lakóitól. Idegenre nézve érdektelennek s egyhangúnak tetszhetik, de a magyarra nézve megvan ennek is az ő költészete; — szereti ő azt, mint az arab pusztáit, a svájci Alpeseit, az indián őserdőit, a tengerész az Océánt.

Bárhova vet is bennünket a sors, ama csudaszerű hangok, melyek a hazai lég fuvalmában hozzánk szólnak, örökké viszhangzanak lelkünkben.

Visszapillantások az olasz hadjáratra.

V. A buffalorai hid a Ticinón.

Ticino vagy Tessin azon határfolyó neve, mely Lombardiát Piemonttól elválasztja. Midőn gróf Gyulai f. é. ápril végén parancsot kapott, hogy az osztrák sereggel haladok nélkül Piemontba törjön át, e folyón kellett áthalolnia. Az átmenet három fő országut-vonalon vagyis három hidon volt lehetséges, melyek 2¹/₂ mértöldnyi távolságra vannak egymástól.

Az egyik hid Buffalora, a másik Villa nova, a harmadik Vigevano szomszédságában fekszik s ezektől szokott elneveztetni. A buffalorai ut Novara felé vezet, a vigevanói Mortarába. A piemontiak különös figyelmet fordítottak a buffalorai hid szemeltartására, melyről azon hír volt elterjedve, hogy az osztrákok löporaknákkal töltötték be.

Az osztrák sereg a nevezett három ponton kelt át a Ticinón. A buffalorai hidon ápril 29 én történt az átmenet; mint azt fentebb közlött képünk előtűnteti. Olvasóink tudják, hogy a Ticino áradása s a beállott esős idők később sok kellemetlenséget okoztak az átkelt seregnek, mely e miatt hosszabb ideig vesztegelt ott tétlenül, míg a francia sereg megérkezéssel az ellenségeskedés komolyan megkezdődött és sokkal hamarabb, mint gondolta volna a világ, bé is végződött.

A visszavonulások alkalmával történt egyszer, hogy az elrejtett löporaknák fellobbantak, a mi az átvonuló sereg egy részében nagy pusztítást viit véghez. (Lásd a képet.)

Egyveleg.

+ (Zwingli ifjúkori arczképe) Wintersharban egy felbontott fülkében Zwingli ifjúkori arczképére akaszták. Ez arczképet Holbein festette.

+ (Robert, a harját vess ett párisi énekes) pályatársai egy művészi karral lepték meg, mely ötezer frankba került, s mely a mozgások sokfélesége és kerekdedsége miatt valódi mesterműnek nevezhető.

⊙ (A lovak vonereje) Láng agyag-talajon egy ló 3 mázsát, közönséges köves földön 6 mázsát, szilárd homok uton 16 m zsát, jó csinált uton pedig 30 mázsát meggyőz. Ez azonban egy-nes téren, vízirányos vonalban értendő; mivel azonban illyen tér ritkán található, azért jó uton is 18—20 mázsánál többet ritkán lehet egy ló után ragasztani. Vasuton némi emelkedés mellett is egy ló elem 120—50 mázsát; ha pedig a vasut teljesen vízirányos vonalú 140—160 mázsát is. Folyón, meglehetősen sebes vizes ellenében egy ló 150—160 mázsát, gyenge víz s mellett pedig 550—800 mázsát, ellenben esatornán 1600 mázsát, sőt többet is el bír vontatni. Általán egy ló a csatornán 400-szor többet meggyőz, mint a rossz uton és 60-szor többet, mint a csinált uton.

TÁRHÁZ.

Kakas Márton levelei.

CXII. Levél. Egyről-másról.

Az egyszeri színésznek özszerű kabátja volt, melyet elől letalált fecskendeni tintával, aztán valakivel csak összetalálkozott, mind ezen kezdte hozzá a beszédet: „nini! önnek a kabátján tintapecsét van!” Utoljára annyira üldözte ez az észrevétel, hogy mikor valami ismerősét látta közeledni, mielőtt amaz szóhoz juthatott volna, sietett elmondani: „A kabátomon pedig tintapecsét van; már most beszéljünk másról.” Három hét óta én is így vagyok; akárhová találkozom: „Hát ön nem halt meg? Azt beszélik, hogy ön meghalt? (Hallottam volna én annak a hírét) De ugyebár halálán volt? — Méltóztatott beteg lenni? — Ejnye, ugyan rosszul néz ki! (Mintha az egyik felem ablak volna, a mellyiken a másik fél kinézeget.) Az Istenért, vigyázzon magára!” — Azután jönnek a jó tanácsadások: mit egyem? mit igyam! miben fürödjem, hová menjek? Pepsin, Morison pilula, stiriái fünedv, hajnalbanszedett harmat, Koch-bonbon, Boutemard-szappan, Hartung-haj-növesztő-kenőcs és a többi; ha én azt mind bevinném, a mit nekem reko-

Titusz szerzőjében, a fiatal Wagner Sándorban. Ez már talentum! Itt teremő lélek alkotja a művet; az eszményítés és a való olyan szépen fognak kezdet, tanulmány látszik a legmellékesebb tárgyakon is, s a főalakok teljesen urai a hatásnak; azt merem mondani, hogy Wagner hazánk fia (pesti fiú) Madarász mellett fog állani. Csinos művek Goebel cigányai is (vizefestmények), kik a faluvégen patkószegeket csinálnak. (Kedvencz nemzeti mulatságuk a cigányoknak; Liszt Ferencz szerint bizonyosan ezektől tanulta Európa a patkószeg-csinálást.) Krebs műve, Martinuzzi végpercei szépen van kidolgozva, de kevés jellemzeni valót talált a főpap arcában. Van der Venne, indulása a nyulvadászatra, sikerült magyar alakokat tüntet fel, az egész fesztelen és természetes. Tacke festménye a cseh karok merénylete a királyi helytartók ellen, igen mulatságos jelenet. Kedves kép Rhombergtől a nehéz számadási feladat. Nevezetes mű végül Molnár csataképe: Kemény Simon halála. Kifogásom csupán a hős alakja ellen van. Ez nem az a halál, a minőt képzelünk egy önfeláldozó bajnoknál, ki dühös viadalban, megtört szemekkel, mikben az ég ragyog, véglehetősen is honát kiáltva, esik el; hanem egy csendes betegé, ki sápadtan, lehunyt szemekkel, megívott orvos-

A buifalorai hid a Ticinón. — (Lásd a szöveget 487. lapon.)

mendálnak, egy hét alatt kiélnék minden patikát Pesten; egyik barátom Schmeckszre küld, a másik Helgolandba, harmadik Kairo levegőjét ajánlja, negyedik Graefenberggel üldöz, az ötödik ijeszget, hogy ki ne menjek a szobából s szájkosarat hordjak, azon szijam a levegőt, úgy hogy utoljára majd kiszöktem már a bőrömből a rettenetes részvét miatt, s nem volt olyan porczikám, a miből ne éreztem volna valami halálos nyavalyát. Abban pedig mindnyájan megegyezének, hogy dolgoznom ezentul nem szabad. Semmi írás, semmi olvasás! tollat, tintát, papirost még nézsem sem szabad többet, mert meg van írva, hogy a betű megöl. Már most tehát én is elmondom mindazon szives jó akaróimnak, a kik hogylétem felől aggódnak, hogy Isten segítségével s az én kedves barátom, dr. Bókai tudományos ápolása mellett szerencsésen felgyógyultam, s ismét ülök az íróasztalnál, mert már hiába, ez az én életemnek legmaradandóbb öröme, s ha én nem láthatom ezeket az egymásután haladó betűket, akkor vagyok én igazán nagyon-nagyon beteg. Ezek adtak nekem mindig örömet, vigasztalást, behegeszték multam sebeit, elfeledteték bajaimat, nekik panasztam el, a mi fáj, rájuk bízam, a mi legtitkosabb gondolatom volt; velem éltek együtt, s talán még utánam is fognak élni? hogy válnék meg tőlük olyan könnyen; . . . .

Hanem hát beszéljünk már másról.

Az e havi műtárlat ismét egy nevezetes tehetséget mutat be, Dugovics

ságtól fanyar ábrázattal, ápolói karjai közt sohajtja ki lelkét; pedig az összeállítás különben olyan szép, a zavart tömegben olly művészi egység, az egészben olly nemes hatás látható, kár, mint mondám, hogy a hős alakjának alkotásakor nem melegegett fel jobban a művész képzelete. A sorsolásra megvett képekről még ráérek szólani; a többiek között bizony sok hánydelvesd munka található.

K—s M—n.

Egy szolgalelkű poetára.

(Talán megérti.)

I.

Fölrugják az ebet, s hizeleg; te hizelegsz, ha fizetnek.
Benned az is véték, mi a kutyában — erény.

II.

Hogy ha „megénekléd“, díjul még pénzt ad a gyarló.
Én valamit vetnék, hogy soha „meg ne — ugass.“

Vajda János.

Irodalom és művészet.

— (A „*Hirmondó című néplap*“) második évi folyamata november 1-én indul meg. A P. U. mult számával vették olvasóink a szerkesztőség új programját. Ebből értesülünk (a miről különben magán tudomásunk is volt), hogy ezen olcsó, 1 ftoz lapnak a végéhez közelgő első folyam alatt 12,000-re szaporodott előfizetőinek száma s így a szerkesztőségnek előre kimondott s itt-ott gunyosolylyal fogadott reménye alkalmasint teljesült, hogy 100,000 olvasója legyen. Fel lehet ugyanis tenni, hogy minden példánynak általában véve 7–8 olvasója van. — A *Hirmondó*, melynek jövőre 1 ft. 50 kr. az előfizetési ára egész évre s minden két hétben jelenik meg, tetemesen bővített, változatosabb, kimerítőbb tartalommal bírand, hogy olvasói növekedő vágyainak minél inkább megfelelhessen. Kívánatos, hogy e felette olcsó, s mulattatva oktató cikkekkel bővelkedő lap népünk alsóbb osztályaiban, melyek a lelki eledel után szintén sovárogni kezdenek már, minél inkább elterjedjen. A magyar nép értelmi s mivelődési képességére ma még inkább figyelemmel néz a világ, mint valaha, s szaporodik azon vizsgálódók száma, kik azt kérdik, hogy hát csakugyan azok vagyunk-e, a kik lenni akarunk és szeretünk? Czáföljük meg a gyanúsítókat tényekkel.

— (A „*Kalauzból*“ átváltozott „*Nép Újsága*“) világot látott. Mult vasárnap jelent meg az 1-ő szám. Van annyi méltányosság bennünk, hogy nem ítéljük meg az első számból. Nagyon kemény találna lenni ítéletünk, pedig mi a legjobbat szeretjük kívánni minden új irodalmi vállalatnak, a hol jó akaratot látunk. Bár hozzá csatlakoznék ehhez a képesség is. — Azon egyre mégis figyelmeztetjük az új, vagy is inkább újra fejtelt lap derék és ismeretes kiadóját (t. cz. Magyar Mihály urat) s bizonyosan még derekabb, de ismeretlen szerkesztőjét (t. cz. Szini Mihály urat), ne akarják magukkal annyira elhíthetni, a mit egyre panasznak, hogy őket így meg amugy üldözi a világ, a hova belekeverik a Vas. Újságot is. Fájdalom, ő velök még senki sem törődik. Annyit bátran elhíthetnek, hogy az eddig létező magyar lapokat in corpore s a V. Újságot in specie nem érheti nagyobb szerencse, mint ha sok illy versenytársuk akad, minő a Kalauz-Nép újsága. Hogy szerencse-e ez azután az irodalomra nézve is? az persze más kérdés. Erre majd ők feleljenek, de nem pusztá szóval, és elteltséggel, hanem szorgalommal, kitartással, megmondott, rendes és rendszeres működéssel és — egy kis tudományal, tehetséggel; s addig is ne terjeszsenek olly, önmagukra nézve is igen ajánló (!) hiedelmeket, hogy a szerkesztőnek nincs egyéb dolga mint „nevét odairni a lap végére.“ Illy confessióval ugyan sokra menni nem fognak. Tessék csak belemarkolni a munkába s egy év múlva, (majd ha azt a lutrinnyereséget fogják kifizetni a gyűjtőknek) bizonyosan ha nem is több tisztelettel, de mélyebb sohajjal s kevesebb henczergéssel fognak beszélni azon dolgról, a melyhez egy év előtt még semmit sem értettek. — Eddig nem igen haladnak fölfelé, hanem lefelé törekvő irányban. Kétségkívül legjobb volt a „Kalauz,“ — el kell azt most utólagosan ismerni — Boross Mihály szerkesztése alatt; azután mig Tánics Mihály vett benne némi részt. Mikor azután Magyar Mihály vette saját kezébe, rögtön megszűnt irodalmi becsesl birni, a minthogy nem is olvasta senki. S így ismét bebizonyult a régi magyar példabeszéd igazsága: „Sok Mihály között elvész a Kalauz.“ — Kívánatos, hogy a legújabb Mihály alatt (Mihály itt annyi mint: szerkesztő) ismét a régiéknél is boldogabb napok viruljanak fel a lapra és soha többé el ne mihályodják. Mihály legyen a nevünk, ha ezt nem őszintén ohajtjuk.

△ (Egy nagy „*Kormánylap*“) megindításáról beszélnek, mely már a jövő új évvel fogna életbelépni, s a rendőrminiszter közvetlen felügyelete alatt állna. Feladata lenne, a jelen miniszterium elveit érvényesíteni s azokat úgy bel- mint a külügyekre vonatkozó támadások ellen védeni. E lap mellett a „*Wiener Zeitung*“ jövőben szorosan csak hivatalos lap maradna, milylen például a „*Moniteur*“ Franciaországban, s a külpolitikát illetőleg csupán a tényeket közölné. — A párisi lapok ez utánzásából felsőbb helyen igen jó eredményt várnak.

⊙ Megjelent: „*Községi Tanácsadó* a városi és falusi községeket illető ügyekben. Szerkeszti és kiadja Szokolay István. Második évi folyam II., III. és IV. füzet.“ — Tartalma: VI. A községi törvény s az attól várható hasznok a községi jóllét előmozdítására és biztosítására. VII. Az úrvabizottmányok s azok jelentősége hazánk községi életében, Hegedűs Lajostól. VIII. Törvények és rendeletek. Község törvény. IX. A gyámibizottmányok. Hegedűs Lajostól. X. Belügyminiszteri döntvények. XI. Községi tudósítások. XII. Felsőbb rendeletek s hasonintézkedések. A jelen tartalomról is látható, hogy e vállalat feladatául tüzte ki, mindig a fenforgó s leginkább érdeklő kérdéseket venni tárgyalás alá, azért a községek tagjaira nézve illy könyv bírása valódi szükség, melyet ha mellőznek, nagy hátrányra szolgál anyagi helyzetüknek, mert a törvények s más intézkedések mindenkit érdekelnek s ezek nem tudása nem egyszerű van anyagi kárral összekötve.

+ (Szeberényi Lajos és Vincze Sándor a „*Néptanítók könyve*“) című vállalatot két éves álma után újra fel akarván élesztetni, annak új folyamára előfizetést hirdetnek. E protestans növelészeti közlöny egész évi hat füzetének ára 2 új forint, melyért minden előfizető postán díjmentesen kapja meg. Az előfizetések f. é. december 1-ig a „*Néptanítók könyve szerkesztőségéhez*“ Makóra küldendők. Gyűjtők 6 előfizető után egy, 10 után két tiszteletpéldányt kapnak.

+ (Kovári László „*Erdély történelmének*“) 2-dik kötete megjelent. A munka végén betürendben készült bő tárgymutató van, mi jó szolgálatot tesz e munka használóinak. Ára e kötetnek 1 ft. 80 kr.

+ (Kemény István) aláírási fölhívást bocsátott ki „*Dongó*“ című humoristikus naptára 2-dik évi folyamára 1860-ra.

+ („*Zöld Ördög naptára*“) bő és érdekes humoristikai tartalommal s számos fametszvényvel megjelent. Ára 80 újkraczar, postán küldve 10 krral több. Tíz példányra egy tiszteletpéldány jár.

△ Megjelent: *Zalai Ibolyák*, dalkönyv, írta Balogh Alajos. Ára 1 újforint. Kapható Pesten Lauffer és Stolp könyvkereskedésében és Sümegen (Zalam.) a szerzőnél.

— (Derék szépirodalmi mű.) E napokban jelent meg egy két kötetnyi beszélggyűjtemény „*Szív és élet*“ czim alatt, melynek írója Emilia. E könyvre s névre vonatkozólag írja a Hölgyfutár: Emilia nevét ismerik olvasónőink. Pár év előtt lapunkban lépett föl legelőször, egy szép beszélggyel; később is több sikerült művét közöltük. Mindegyik műve tanúsítja, hogy az írónő nevet egészen megérdemli, mert hivatott író, s e mellett elbeszéléseiben is mindenütt gyöngéd nő. Emilia nem kapkod francia pikáns események után, mint az, ki minden áron „szellemus“ akar lenni, nem borul élettelen ábrándokba, nem fordul rémjelenetekhez; Emilia a való életet óhajtja festeni, egyszerű de megható jeleneteivel, s legörömeztőbb mulat a családi tűzhelyek körül, melyeket sokszor olly szeretetreméltólag tud lefesteni, mint a kedves Brémer Friderika. Nincs beszélggye, mely valami életigazság alapjára ne volna fektetve, nincs egy fejezete, melyben ne éreznők a gyöngéd női szív meleg dobhatását; diadalra mindig a nemes érzéseket segíti, s ezért nem a pusztán mulattató, de a tanulságos írónők között foglalt helyet. A ki még ezekről meg nem győződött, rendelje meg magának a „*Szív és élet*“ czim alatt közelebb megjelent három nagy elbeszélést („*Egy sarkó története*“, „*Gödény Jónás*“, „*A bácsi*“ czimekkel) melyek — tudunkra — eddig még sehol sem jelentek meg, s így jóságuk mellett az újdonság érdekével is bírnak. Emilia e sikerült műveit Emich G. adá ki, két (170—196 lapos) kötetben, szép nyomással, és izletes kiállításban; ára két új forint. A derék írónő, e két kötetet Hunfalvi Pálné kedves barátjának ajánlá.

⊙ (Kazinczy-koszoru.) A magyar Akadémia f. hó 3-án tartott ülésében a Kazinczy emlékeztetőre beérkezett s megvizsgált pályaművek fölött határozat hozatván, kijelentetett, hogy azon egyetlen prózai munkának, mely a kitűzött czélra és határidőre beérkezett, ámbár a bírálók ítélete szerint irodalomtörténeti s nyelvészeti tekintetben sok jót s becseset tartalmaz ugyan, de a föladatnak csak részben felelvén meg, az Akadémia a jutalmat nem adja ki. A tizenegy verses pályamű közül a koszorut az V-ik számú nyerte el: szerzője Tompa Mihály; a II. számúnak pedig 10 darab arany tiszteletdíj rendeltetett: szerzője Szász Károly.

+ (Új színművek.) A drámbíráló választmány közelebb két új népszínművet fogadott el, melyek egyikét „*Vén darázs*“ czimmal Némethi, a másikat „*A kupecz*“ czimmal Benkő írta.

+ (Ritter Károly) a nagy geograph s többi közt a magyar Akademiának is tagja, sept. 28-án Berlinben meghalt.

+ (Stéger jeles tenorista s hasánkfa) lelépven a művészi pályáról. Ipolyságot állandó lakhelyül választotta. Első szép tette az volt, hogy az ottani plébánia-egyház két mellékoltárának képeit kijavíttatván, azokat gazdag keretekbe foglaltatta, miért a városi község által tiszteletbeli polgárrá neveztetett.

Ipar, gazdaság, kereskedés.

⊙ (Ismerték-e a rómaiak a melegágyi természetést, miután még akkoriban az üveg ismeretlen volt?) E kérdésre feleletkép a K. G. lapban következő sorokat olvassuk. Martialis költeményeinek egy pár helye a szőlőtőről mondja, hogy milly boldog az átlátszó lakában, melybe zárkozva, bogyói óvak a fagy szigorától, s melyből úgy tűnik a szembe, mint a női alak a vékony áttetsző szöveten, s a kavics a tiszta patakvizen keresztül. Hogy a római kertészek valami átlátszó anyagot, melyet ők *specularia*-nak neveztek, használtak, az bizonyos. Seneca *testának*, Plinius *lapisspecularisnak* mondja s nagy mennyiségben hozatott Spanyolországból. Alkalmasint fagyag (Falk) volt, csak így érthetni, ha t. i. átlátszó anyagot alkalmaztak. Columellának szavait, hol a korai uborkatermesztésről így szól: „A ki — ugymond — az uborkát idenye előtt óhajtja élvezni, tegyen a tél multával jól megrágyázott földet kosarakba s gyöngén öntözze meg. Ha e mag kikelt, tegye szép meleg és verőfényes napon a szabad levegőre olly helyre, hol zordonabb szél nem érheti. Ha az idő hideg és szeles, be kell boritnia; ez eljárást folytassa egész martius végéig s korán lesz uborkája. Ha megérdemli a fáradságot, a kosarakra kerekeket is alkalmazhat, hogy annál könnyebben lehessen azokat egyik helyről a másikra szállítani, de mindenesetre fődje be a kosarakat *speculariával*, hogy akármely időben kitéthessenek a napra. Ezen eljárás mellett Tiberius császárnak egész éven át volt uborkája.“

⊙ (Kiegl legújabb találmánya) egy aratógép, melyet kicsiben embererőre is lehet kieszíteni, melylyel egy munkás egy holdat 2—3 óra alatt learathat. E találmány új a maga nemében, s azon jó oldala is megvan, hogy nagyban lóerőre is alkalmazható. Reméljük, hogy gazdasági gépészeink fogják méltányolni tudni e találmányt.

⊙ (Orakiállítás). Franciaországban Besançon városában 1860-ki július 1-én egy világkiállítás nyiland meg, melyen csupán csak órát lehetend látni. E kiállítást Napoleon herceg kiválóan pártolja, s és arra különösen a sveiczi óráskorok vannak szívélyesen meghíva. Remélhetőleg, e kiállítás nem olly szigoruan csupán az órákra, hanem a szépművészetekre iski fog terjeszkedni.

△ (Egy erdélyi bányatársulat,) több szakértőből s tőkepenészből alakulva, ajánlatot tett a kormányznak, a különböző kincstári bányák, nevezetesen a sóaknak, hasznosbérbe vételére. Egy, mindkét oldalról kielégítő egyezkedés csaknem bizonyosnak mondható.

⊙ (Aldunai képek) czim alatt hoz a „G. Z.” egy cikksorozatot, ebből olvassuk a következőket. Nagy természetes gazdagság van Oláh- és Moldva országban elrejtve. Együttvéve 4695 □ területtel s csak körülbelül 67/10 millió lakossággal bir ugyan, de ha lakosai megszerzik a műveltség és fejlődés csak azon fokát is, a mellyen például a dolgok hazánkban állnak: ugye terület termelő súlyát bizonyára erősen meg fogja éreztetni Európával s Galaczból ekkor kinövi magát legalább is az aldunai Hamburg! Moldvában a jó szántóföldnek értéke, pénzünk és mértékünkben beszélve, 1200 □ öles holdankint Jassy körül máris 60—70, Román körül 45—55 Waslui és Galacs körül 25—35 pft. A fejlődés tehát megindult ezen országokban, s nincsen benne kétség, hogy ez előbb-utóbb célhoz jut. És ez senkit sem érdekelhet annyira, mint éppen hazánkat, melly Európa közepébe ékelve, észak, nyugot, kelet és dél felé egyaránt távol van a viláfgörög közvetítőtől, a tengerektől. Hazánk a dunai tartományokkal gazdasági terményekre nézve majdnem azonos levén: igen természetes, hogy ezen tartományok felé, tán az egyetlen bort kivéve, terményeit nem igen viheti. Ennélfogva a józan közgazdasági feladat számunkra nem lehet más, mint folytonosan emelendő ipar által nyers terményeinket értékesíteni, s ezeket illykép a minden irányban költséges szállításra alkalmatosokká tenni. E szempontból nekünk valóban életkérdés, mielőbb azon helyzetbe jöni: hogy a búzát mint lisztet, a repezt mint olajt, a gyapjút mint posztót, a burgonyát és rozsot mint szeszt, az aljasabb, nagymennyiségű borokat mint cognacot, a répát végül mint cukrot hozzuk forgalom- és fogyasztásba! Ha mi e feladatokat, bármilyen oknál fogva, meg nem oldhatnók: ugy bizonyosak lehetünk benne, hogy hazánk, valamint eddig nem volt soha gazdag és pénzes, ugy ezentúl még kevesbé lesz az. Népünk fensőbbsege, igaz, sokat ér; csudákat azonban ez egymaga még sem tehet. Nekünk mezei gazdaságunk fejlesztése mellett mielőbb szövetkeznünk kell — a mindent értékesítő hatalmas műiparral. Csak így győzhünk, csak így állhatunk meg; csak így lesz szomszédaink gazdasági előmenetele a dunai tartományokban, a mi javunkra is. Mi a keletet, — mellyet az angolok és francziák iparterményeik által olly szépen ki tudnak használni — szintén csak ez uton tehetjük magunknak hasznót hajtóvá!

△ (A legnagyobb közméte bokor) Angliában Duffield-ben díszlik, melly ágai terebélyével 36 láb kört foglal el s kedvező évben mérő számra önti gyümölcsét. Trágyázzák pedig szappanoshamuval s trágyalével. Megjegyzendő, hogy e növény nem ideit hajtás, mert ez évben már negyvenhatodszor zöldült ki.

⊙ (Kertészetünk és faiskoláink.) A „Kerti Gazdaság” lapból következő sorokat vesszük át. — Szerkesztői tárczánk tömve az ország minden vidékéről folyvást érkező panaszokkal: miért a kertipar alkalmas törvény által nem védetik? s miért az ország csaknem minden községében gyümölcsfaiskola czéljaul kihasított kertek rendeltetésükre nem fordítanak? — hogy nyervén ott a népijuság gyakorlati utmutatást a fatenyésztésben, és ezáltal a fejlődött hajlammal együtt növekednék a más tulajdona iránti tisztelet, a vasárnapi korcsmázást és henylést felváltaná azután azon hasznos ipar, melly a családház mind szellemi mind egészségi, mind pedig vagyoni boldogulására csálhatatlan forrásul szolgál. A buzgóbb és szorgalmas néptanítók érzékenyen panaszoznak azon mostoha állásukat, minélfogva a m. kormány intézkedései által már tetteleg kihasított községi faiskolák vezetése, és ott a nép növendékeinek a fatenyésztésbe bevezetése nekik tétetvén kötelességül, a nélkül, hogy e szakbeli kiképzésükről volna gondoskodva, vagy intézkedve arranézve, hogy a szakismerethez vezető szakkönyvek és különösen a „Kerti Gazdaság” lap részükre a község által megszereztetnék. A község lakosai pedig aranyalmukat szeretnének már szedni a községi faiskolából, és irigy szemmel nézik a határjukból kihasított kisebb nagyobb tért, mellyben gyümölcsfa helyett itt a kántor, amott a lelkész, másutt a bíró vagy jegyző részére burgonya és kukoriceza termeltetik. E panaszok nagyban méltányosak, de nem egészen igazságos az, hogy az orvoslást egyáltalában valamenyien a kormánytól várják. Azok, kik hazánkra nézve a fa- és különösen a gyümölcsfa-tenyésztésnek nagy fontosságát beismerik: a kezdeményezést a m. kertészeti társulattól, — a végrehajtást a községektől, — és a támaszt, melly permissiv szabályaival a láncolatot megszüldítsa, a kormánytól várják. Hogy a községi faiskolák czélszerűen megfeleljenek feladataiknak, ahoz szükségeltetnék, hogy a papnöveldek és tanítóképződékben alapos oktatás nyujtának a kertészetben és különösen a fatenyésztésben, hogy a néptanítók illetőleg a lelkészek szakismerettel lépnének azon nép tanítására, mellyet különben netalan alaptalan kontárkodásaikkal inkább elriasztanak és a benők önkényt fejlődött hajlamot előlik. — De szükséges lenne az is, hogy a m. kormány a m. kertészeti társulat által ajánlott szakavatott *intendánsok* utján azon teendő sorozatát, mellyeket ezek az ország minden vidékén megfordulva tulajdon avatott meggyőződésük után mint nélkülözhetetlen intézkedéseket felajánlanának, mert szakismeret hiányában megtörik a legjobb akarat is. Mi részünkről akint vagyunk meggyőződve: hogy midőn a községek a faiskola kertjét kihasítván, annak kezelését, és a nép tanítását a néptanítók kötelességei közé sorozzák, akkor a tanítónak kötelessége teljesítésének nélkülözhetetlen eszközeiről is kell a községnek gondoskodnia.

Közintézetek, egyletek.

+ (Komárommegyében gazdasági egylet alapításán fáradoznak.) Ez eszmét Földvári Kálmán híres dinnye-termesztő pöndítette meg egy szüreti mulatság alkalmával Karcsay László urnál Nagy-Lélen. A fölhívást ott rögtön el is készítették; s a jelenvolt vendégek mindnyájan aláírták magukat. Ideiglenes elnökül Konkolyi Thege Elek lón megválasztva. Az aláírási fel-

hívó iver most már az egész megyében keringnek. A „Gy. Közlöny,” mellyből e hirt veszszük, azt jegyzi meg, hogy „Magyarországnak majd minden vidéke adja különféle vállalatai által életjelét, egyedül Györmogye hallgat. Szégyeljük, de igaz!”

△ (Az Akademia nyelvészeti és széptudományi osztálya) két havi szünnidő után, okt. 3-án ülést tartott, mellyen Czuczor Gergely ur a magyar szóképzésről s szórakozásról értekezett; Barabás Miklós ur a festészeti távtanról (perspectiva) értekezett s kimutatta a hibákat, mellyeket a művészek és az elmélet emberei a távtan törvényei ellen elkövetnek. Ez értekezés után a tagok zárt ülésben együtt maradtak.

△ (A lipótmezei országos tébolyda) építésére a budapesti építőmesterek olly kedvező ajánlatokat tettek, hogy az 1,155,000 ujtra tett költségvetésből 100,000 ft. meggazdálkodható. Az építést nemsokára megkezdik.

Közlekedés.

△ (A dunagőzhajó-társaság) bir 43 utasszállító gőzöst, összesen 4204 lóerővel; ezek közt legnagyobbak a Metternich 200 lóerővel, a Károly-Lajos, Erzsébet, Ferdinánd, Ferdinánd-Miksa, Ferencz-Károly, József-Károly, Mária-Dorottya, Nádor, Söfia, mind 150 lóerővel, a többiek 140, 120, 80 stb. lóerővel bírnak, a legkisebb az Ebersdorf nevű hajó 24 lóerővel. Van továbbá 31 tehervontató gőzöse 5320 lóerővel; ezek közt legnagyobb az Európa, Pontus mindegyik 400, a Ker. János 300, az Achilles, Erős, Herkules, Kolovrat, Kübeck, Duna, Magyar, Mars, Sámson mindegyik 200 lóerővel, legkisebb a Szolnok 40 lóerővel. Aruszállítót bir a társulat 23-at 2262 lóerővel; ezek közt legnagyobb a Linz 150 lóerővel, a legkisebbek pedig 80 lóerővel bírnak. Ezekon kívül bir a társulat 14 folyói és 7 tengeri csavargőzöst, összesen 560 lóerővel, végül 3 mederkotró-gőzöst, összesen 49 lóerővel. Van tehát a társulatnak gőzöse összesen 121, mindössze 12,395 lóerővel, ezeken fölül van 403 uszály-, 26 disznószállító- s 60 szénhajója. Mindent összevéve a társulat 610 darab hajóval rendelkezik. Megjegyzendő, hogy mind a gőzösök, mind az uszályhajók vasból készitvők.

△ (Vasutak.) Az egész földön van jelenleg 2,956,572 hectár (francia hold) vasut, mi Franciaország egész területének éppen tizedrészt teszi. E vasutakhoz 278,700,000 mázsa vas kivántatik. E vasutak körül 600,000 ember nyer folytonos alkalmazást és foglalkozást. Ha minden mozdony által egy évben tett utat összevesszük, ugy annak hosszúsága akkora, hogy a földgolyót 22,119-szer kerülne meg, néhány év alatt pedig ez ut hosszúsága akkorára nőhet, hogy a földgolyót 57,329-szer kerülhetne meg, vagyis 15-szörte olly hosszúvá lehet, mint mekkora a föld és nap közti távol, vagyis 6882-szerte olly hosszú, mint mekkora a föld és hold közti távolság.

△ (A horvátországi vasut) megvalósulásához közeleg. A mérnöki személyzet több tagja vett állandó lakást Zágrábban s legelsőbb is a steinbrück-reichenburgi vonalat fogják járhatóvá tenni.

Mi újság?

⊙ (Legmagasb névünnepe.) Ő cs. k. Apostoli Felségének legmagasabb névünnepe oct. 4-én a testvérvárosok egyházaiban buzgó imák által ünnepezték. A belvárosi plebánia-templomban tartott reggeli templomi szertartáson a katonai s polgári hatóságok előjárói, a főváros számos tekintélyei, az egyetemi tanári kar, az iskolák főnökei, a leány- és fiúiskolák növendékei kis zászlók mellett, és nagyszámu közönség jelent meg. A színházak nézőhelyei ünnepléses világitásban ragyogtak e nap tiszteletére. A nemzeti színházban az ünnep napján Huber Károly „Székely leány” czimű eredeti daljátéka adatott, mint említők, teljes ünnepléses kivilágitás mellett. (B. P. H.)

+ (Az államgazdasági és alapítványi fekvő birtokok gazdasátszjei.) Magyar-, Horvát- és Tótországban, valamint a Szerbajdaság és Temesi bánóságban s Erdélyországban egy felsőbb rendelet szerint olly egyenruhát viselhetnek, mint a többi államhivatalnokok.

+ (Friderik stereoscop-mutatónyivaival) fővárosunkba érkezett, s a „Nádor” vendéglőben ütötte föl sátorát. Belépti díj 30 kr., ha többben együtt mennek 20 kr. ujp.; gyermekek egy hatost fizetnek.

+ (Bignio, színházunk jeles fiatal énekese) mult hó 22-én lépett föl Hannoverában először „Ernaniban.” Nagyon tetszett. Az igazgatóság öt évi szerződést ajánlott neki, de ő nem fogadta el.

+ (Pázmán Mihály magyar szintársulata), melly jelenleg Uj-Vidéken működik, hat előadásra meghívást kapott Belgrádba, a szerbek fővárosába. A játékrendet is Belgrádban határozták meg, s következő lenne: „Brankovics György” kétszer, „Czigány,” „Csikós,” Berényi „Vak Béla királya” és az öreg Balogh „Cserni Györgye.” E vállalat pártfogója Obrenovics Mihály herezeg, ki e hat előadásra kétszáz aranyat biztosított, s a társulatnak oda és visszazállítására egy gőzöst rendel.

+ (Sziwarfuró gép.) Bécsben közelebb olly gépecskét találtak föl, mellyel az igen keményen sodrott szivarokat szivhatókká lehet tenni. A szivarozók bizonyára örömmel vesztik e hirt, és sietnek a kis gépecskét megvásárolni. Mennyi gyufa és mennyi boszankodás lesz ezáltal megkimélve!

△ (Bécsben a gyümölcs felette drága), egy szilva ára egy ujkrajczár, egy darab közönséges, középnagyságu körte két, sőt három ujkr. a kofáknál, sőt hetivásár alkalmával is egy pkron négy darab szilvánál nem lehet többet kapni. Ez Pesten sincs különben, egy kis körtéért itt is elkérnek két ujkr., a szőlő pedig soha sem volt olly drága, mint az idén.

⊙ (Az ujpesti kikötő) valószínűleg még a tél előtt teljesen elkészül, s a legnagyobb teherhordó-hajókat is befogadhatja. Csak aztán drága ne legyen.

△ (A székesfehérvári ipariskolában) a tanítók fizetését 100 ftal javították.

+ (A névváltoztatásra nézve) a belügyminiszter egyetértve az oktatásiügyi miniszterrel, egy, mult hó 28-án kibocsátott rendeletben megparancsolja: hogy jövőre az engedélyezett névváltoztatás, megjegyzés által az illető születési vagy keresztnév lajstromba beirandó; egyúttal a mult esetekre vonatkozólag, az erdélyi cs. k. kormányzóság megkeresetik, hogy azon esetre, ha névváltoztatás miatt némely felek hozzá folyamodnának, a fenebbi bejegyzés mellett adható csak meg a névváltoztatás.

○ (Iskolautgy.) Győr város a régi megyeházat megvette, hogy oda a városi kisebb iskolákat, mint a reál- s elemi-iskolát s a képezdét is áthelyezze; az eddig iskolaként használt helyiséget pedig eladni szándékozik.

+ (Tóth Soma) hír szerint nemzeti tánciskolát nyit ez ősz folytán, mellyben a tánczedvelő fiatalokat az általa szerzett palotás magyarra, s egyszersmind a csárdásnak egyszerűbb s illedelmesebb lejtésére fogja betanítani.

+ (A légszesznek) szobákban s más helyiségekben véletlenül történő kitudulása ellen czélszerű óvszert ajánlanak; ez a csövekre alkalmazandó kis léggömbökből áll, mellyek a váratlanul kituduló légszeszt felfogják s ártalmatlanná teszik.

+ (Pesten a sörivás) mód nélkül divatba kezd jöni. Csupán a Barber-féle kőbányai sörház naponként 200 akót állít ki, pesti fogyasztásra. Nem is árt, ha most kissé jobban söröznek az emberek, mint ez előtt, mert az idej szüret hazánkban mindenütt rozsol utott ki.

+ (Dinnyeolcsóság.) Kecskeméten az idén hallatlan olcsó volt a dinnye; a legnagyobbak ára 8—10 ujkracjázár volt, de lehetett venni egy ujkracjázárért is.

+ (Szőlőt tére eltenni.) E czélra toló fedéllel ellátott ládát veszünk, ebben vesszöket hazunk keresztül hosszában, mellyekre a fürtöket egymásmellé aggatjuk, de úgy hogy egymáshoz ne érjenek. Ha a ládát illy módon teleraktuk, — kellő elosztással nem csekély mennyiség fog beleférni — a fedelet jó erősen rátoljuk, ezt gypszszel vagy agyaggal bevonjuk és száraz pinczébe tevé, homokkal befedjük. Megjegyzendő, hogy a tére elteendő szőlőfürtök minden külső nedvességtől menten s minél husosabb fajból valók legyenek. Illy módon a szőlő husvétig sőt tovább is ép és csaknem egészen friss marad.

+ (Mohács) melly 10,000 magyar lakóval bir, a nyilvános helyeken egyetlen magyar lapot sem láthatni. Egy ottani lakos kérdeztetvén, hogy hol lehetne magyar lapot kapni, azt felelte, hogy „előbb lehet itt vontesövű ágyut találni, mint magyar lapot.“

+ (Szegeden a szini ügyet illetőleg bizottmány alakult,) melly a „Sz. H.“ szerint a szinművészetnek e városbani meggyökereztetésére felszólítást intéz a helybeli színügy felkarolására s egyúttal f. évi novembertől kezdve a jövő 1860. évi martius végeig havonként 18 s ezek közt 4 dalmü előadásra bérletet nyit, az előfizetési összegnek havonként mindig előre leendő lefizetése mellett. A főbbi szinművészek beálltaig az ottani társulat Szabadkán 18 előadást rendez. A szegedi műkedvelők pedig ezalatt a helybeli hely. hitvallásu egyház alapja növelésére jótékony czélú előadást rendeznek.

+ (Megint az Augsburgi!) Az „Allg. Ztg.“ egyik levelezője Bécsből ezt írja: „Nem fogta önök figyelmét kikerülni, hogyan zsákmányolja ki az olasz propaganda a tanyelv-kérdést. Dalmátiában, Friaulban s at. azt mondják, egészen olasz lábra kell a tanítást állítani, mert a városok népe tulnyomó számban olasz. Amde miután a vidékiek, tehát a többség, szlávok, s olly nyelvet beszélnek, melly tudományos tárgyalásra nem alkalmas, csak szabad tán a német nyelv alkalmazását sürgetnünk, mellynek e tekintetben minden nyelvész és tanférfi elsőséget ad az olasz nyelv fölött. Igen bajos minden résznek eleget tenni, s a nehézségek e tekintetben folyvást szaporodnak. — A protestans törvényre nézve egy magyar prot. lap tüzetesen nyilatkozik. Úgy lát-szik, hogy az octroyirozás teljességgel nem tetszik nekik, s azt ohajtották volna, hogy az előbbi helyzetükkel egyenes kapcsolatban álló viszonyaik léptessenek életbe s főleg ezen okból nyilatkozik a magyar lap a sept. 1-jén kelt patensről, úgy hogy az egyház ohajításait teljességgel ki nem elégíti, s legkisebb örömet sem okozhat senkinek. Valóságos magyar ítélet!“ Így végzi a híres „Allg. Ztg.“ (M. S.)

+ (Es mégis plus quam Amerika!) Így bolonddá tenni a világot. Európa csaknem minden ujságát bejárta Blondin kötél-táncos történetje, a „Vas. Ujság“ képet is hozott róla, a mint Blondin uram a Niagara felett egy szál kötélen átsétál; és uram fia! most a „New-York Times“ egyszerre előáll, s azt mondja, hogy az egész dologból egy árva só szem igaz. Azt mondja, hogy Blondin már régóta nyugalomba lépett, s különben sem akadt senki, a ki mások kedvéért olly hajmeresztő productiókra vállalkozott volna. Azt nem tudjuk most, annak van-e igaza, a ki hazudott; vagy az hazudott, a ki igazat mondott. Még bevárjuk a hitelesebb tudósításokat.

○ (Tömeges biztosítás.) Csongrád városból írják a „Sz. H.“-nak, hogy a város előljárósága belátta a sok szerencsétlenség után a tömeges biztosítás czélszerűségét, s ez okból érintkezésbe tette magát az Első magyar általános biztosító-társulattal, vajjon méltányos feltételek mellett kész-e a várost biztosítani, s válaszul igen kedvező föltételeket nyert. Két megbízott egyént le is küldött a nevezett társulat, kik az összegyűlt lakosság előtt előadták a méltányos föltételeket, s bár a polgármester-helyettes a néphez intézett beszédében a biztosítás szükségességét kimutató, a népet a tömeges biztosításra — fájdalom — nem lehetett rávenni, s tett nyilatkozatai gyanakodást, bizalmatlanságot s sok rövidlátást árultak el. Adjon Isten jobb meggyö-ződést nekik!

○ (A csigányok) állampolgári jogainak rendezése is tanácskozás alatt van az illető felsőbb helyen.

○ (A sáskák.) Odessa vidékén s Bessarabiában, Krimben s az ezzel határos orosz és török tartományokban olly sáskaseregek pusztitnak, milly nagyokat ott még nem láttak. Egy rajnak hossza, melly Bessarabiában, Sorokinál, letelepült, sept. 20-án, reggeli 10 órakor, szélességével közel egy négyszegű mérföldet (10,000 hold) lepett el, és sok helyt elhomályosította a napot. Az ott állomásozó katonaság ágyuzásai azonban tovaűzték. 22-én e rajt egy még nagyobb követte, melly azonban nem szállt le. E csapás az orosz földmivelőket kétségbeeszt.

+ (Temesvárról írják): Miután nyomozások után kiderült, hogy a marha ára annyira lement, miként a mézárások nagy része a szabott áron alul méri a húst, a kipuhalt vásári árak alapján a marhahus-árszabás megváltoztatott, s a marhahus ára fogyasztási adóköteles helyeken 13, más helyekre nézve 12 ujkrban állapított meg.

+ (Uj méhek.) Hollandiában valami földalatti építkezés alkalmával eddig teljesen ismeretlen méhfajra akadtak, melly a közönséges méheket vadássza, megöli s aztán megeszti. — Már ha ollyan jó falók, nem volna kár értök, ha egymást ennék meg.

+ (Uj bolygó.) Dr. Luther Bilkben, Düsseldorf mellett mult hó 22-én uj bolygót fedezett föl. A bécsi cs. k. csillagdn ezen az asteroidesoporthoz tartozó égitestről sept. 27-én este következő észleleteket tettek: közép bécsi idő 9 h O m; egyenes emelkedés O h 2 m O s; északi hajlás 7° 26'. E bolygó világosságára a tizednagyságu csillagokhoz hasonlít.

+ (Üdvös intézkedés.) Párisban a heti munkabér fizetését illetőleg azon rendet hozták be több helyt, hogy a hétfői korhelykedés megakadályozása tekintetéből csak e nap estéjén adják ki a munkásoknak illető bérüket.

+ (Szarva kösött stb.) Tirolban több paraszt a rendek választmánya elé azon kérelemmel járult, hogy szüntetnék meg a távirát, mert ez oka a szőlőbetegségnek. Az „A. Allgemeine Ztg.“ kegyeskedik azon alázatos véleményben lenni, hogy a magyar ember a magyar nyelv mellett elbuzul, s ennek elkerülésére a német nyelv okvetlen szükséges. A tirol paraszt nem beszél magyarul.

+ (Irthonban jelenleg igen sokan örülnek meg) felesigázott vallási rajongás miatt. Tizenhat örült közöl, kik a közelebbi három hó alatt Belfastba vitettek, tizenketten voltak ollyanok, kik vallási tépelődés miatt örültek meg.

+ (A békatanácskozások) jegyzé meg valami élces ember, azért haladnak olly rák módjára, mert Zürich (Zürich) városában tartatnak.

+ (Olcsó gőzös.) A „K. Közlöny“ sztambuli levelezője írja: „Izmidre két társulat gőzösei járnak már régóta, s versenyeznek egymással árleszállítások által; most végre az egyik társulat nemcsak hogy díjtalanul szállítja az utasokat, hanem mindenki, a ki jelenlétével szerencsételti hajóit, egy tál pilafot is kap.“

△ (Az óriási hajó Leviathan), a társulat igazgatóinak határozata szerint, még egy évig nem megy tengeri nagy útjára, hanem Anglia és a többi Európa kikötőiben pénzért fogják mutogatni, a miből tetemes bevételt remélnek besöpörni.

+ (Utazás a Montblancra.) Közelebb két angol fölment a Montblancra, Európa legmagasabb hegyére, s husz óráig mulattak jeges ormán, kautsuk sátor alatt. Illy hosszú ideig talán még senki sem állotta ki az örök jég-regiókban, a fölmenők eddig rendszerint egy negyedórát tartózkodtak ott. A két angol 20 órai fölmlétel után is csak fejfájás és hányás által kényszerítve jött le.

+ (A Tiszából) közelebb nagy mennyiségű különféle halakat szállítottak Franciaországba tenyésztés végett.

+ (Algirban viasztermelő fákat ültetnek); a termelt viasz hasonló a méh viaszához; egy illy fa évenként 20—25 kilogramm viaszt terem.

+ (Szent-Pétervárott senedei társulat alakult), mellynek czélja az orosz nemzeti zenét kiművelni.

+ (A magdeburgi hereskedelmi társulat ön- és részányját), mellyet ez 37,000 talléron veti, a társulat igazgatója árverés alkalmával öt talléron vette meg!

○ (A kivándorlás Angliából csökkenni kezd,) miután a kivándorlók közöl sokan visszatérnek. Tavaly 23,704 személy tért vissza, többnyire megcsalt reményekkel, és pedig 18,848 Amerikából. Csak 4836 aranykereső hozott magával tetemesebb vagyont haza. Ez persze nem igen kecséget a kiköltözésre.

○ (A spai játékbank) vállalkozói a mult évben 1,200,000 frankot nyertek; az idén alig ezen is tul nem mennek. Naponkénti nyereségüket 10,000 frankra számítják. Az idén idáig már 962,501 frankot nyertek, pedig a játék időszaka még két hóig tart.

+ (Vadak a gyufa ellen.) Déli Franciaország több megyéje azon kérelemmel járult a kormányhoz, hogy tiltaná el a gyufagyártást és annak használatát. Kérelmüket következő adatokkal támogaták: 1832-ben 2262 tüzvész támadt véletlenül Franciaországban, a következő években valamivel kevesebb; de 1838-ban, midőn a gyufa kereskedésbe jutott, már 2776 tüzvész eset fordult elő, 1839-ben már 3056 s így növekedett azóta a véletlen tüzvészek száma ezekkel évenként, úgy hogy 1844-ben 5898, 1849-ben 7061, 1850-ben 7465, 1852-ben 8731, 1854-ben 10,753 s 1857-ben 9697 tüzvész fordult elő; s ezen szerencsétlenségek legnagyobb része gyufa által keletkezett.

— (Nyilatkozat.) „A nép ujságá“-ba közreműködni körülményeim nem engedvén, előfizetési felhívásában az idevonatkozó pontot tévedésből eredtnek kell nyilvánítanom. Pest, okt. 5. 1859. — Zilahy Károly.

Színházi napló.

Péntek, sept. 30. Fehérvári Mari utolsó föllépteül és jutalomjátékul: „**Órdög Róbert.**“ Opera 5 felv. **Meyerbeertől.** Színházunk szorgalmas második-ékesnőjét a közönség kiléptekor virágokkal és szíves tapsokkal üdvözölte. Szokás szerint csinosan énekelt; Hollósy-L.-né pedig „**Izabella**“ szerepében, mint mindig, ezuttal is elragadó volt. A jutalmazott művész az előadással megszűnt színházunk tagja lenni. Van-e más helyette s minő?

Szombat, okt. 1. „Essex gróf.” Szomorujáték 5 felv. Irta **Laube Henrik**, fordította **Szigligeti.** E darabban szép alkalom kínálkozik Jókainak művészi erejét előtűntetni, s mint Erzsébet királyné valóban kitünő is volt. Az előadás általában jelesen sikerült; mégis a jók közt különösen megemlítendő Feleki és Munkácsi F.-né; az első mint Essex gróf, az utóbbi pedig mint Ruthland grófnő.

Vasárnap, okt. 2. Szilágyi B.-né első föllépteül: „**A nagypó.**“ Eredeti vigjáték 3 szakaszban, **Szigligetitől.** A vendégművész, kit a közönség már pár év előtt is látott színpadunkon, sok ajánlatra méltó tulajdonnal bír; alakja, hangja kellemes, játéka ügyes; de aligha népszínművekre van legtöbb hivatása. Különösen éneke fájdalmasan emlékeztet vissza a felejthetlen Hegedüsnére.

Hétfő, okt. 3. „Könyves Kálmán.” Eredeti történelmi dráma 5 felv. Irta **Jókai Mór.**

Kedd, okt. 4. „Székely leány.” Eredeti vigoopera 3 felv. Zenéjét szerző **Huber Károly.**

Szerda, okt. 5. „A műszeretők.” Eredeti vigjáték 3 felv. Irta **Szigligeti.**

Csütörtök, okt. 7. „Stuart Mária.” Történelmi szomorujáték 5 felv. Irta **Schiller, ford. Kelményi László.**

Szerkesztői mondanivaló.

4722. **Abrudbánya.** H. A. — A kért árat e perczen nem tudhatjuk; néhány nap múlva magán levélben.

4723. **Sz—y Pal.** A gyanu alaptalan; a cikk a mi készítményünk. Általában kérjük megjegyeztetni, hogy mindazon közlemény, mely lapjainkban név vagy jegy nélkül jelenik meg, a szerkesztőség tagjainak rovándó fel érdemül vagy vétkül.

4724. **Eger.** T. S. — Egy kis időt kérünk a cikk elolvasására; melyre egyhamar ugy sem kerülhet a sor. Egyelőre csak a terjedelem ellen van kifogásunk.

4725. **Arad.** Dr. Sz. — Az igen érdekesen írt cikket köszönettel vettük. A küldött gyönyörű pillepárt engedje meg, hogy saját szerkesztői muzeumunkba tehesük, addig, míg érdemesebb helyet találunk.

4726. **Nagy-Kálló.** A Kazincziünnepély okt. 27-én lesz. Dicsérjüka szép szándékot, hogy a vidék is számosan fog benne résztvenni. Több helyről tudunk ily készüléteket. S ugy is illik.

4727. **Szabadszállás.** R. M. Csak azt várjuk, hogy illető rajzaink megérkezzenek. A cikket valódi élvezettel olvastuk. Nincsenek önmek máris kész feladatai?

4728. **N.-Várad.** H. K. Valóban a legnagyobb zavarban vagyunk az újabb levél folytán önök irányában. Ismétljük, hogy a jó akarat teljesen megvan. De hová tegyük, ha nem bírunk „timesi” óriáshasábokkal. Ha pedig valaki azt mondja, hogy hisz ennél akármennyi kevésbé érdekes dolgok jelennek meg! — akkor erre igen sokfélet lehetne felelni. — Ne nehezítsék önök állásunkat sokszoros sürgetésekkel; újra igérjük, hogy igyekszünk fogunk „tágasságot szorítani” S ez minden, a mit e perczen tehetünk. Ne feledjék

önök, hogy ily hosszabb idő óta fennálló vállalatnál rendszeren előre vannak „abonni-rozva” a helyek. Szomorú dolog volna, ha mindig az utolsó perczen gondolkoznánk azok betöltéséről.

4729. **Nagykátai népelet.** Használható cikk.

4730. **A boldog öreg.** Edes bátyánk! igazán szükségesek ezek a versek a boldogsághoz? Am álljon itt szeretetünk zálogául a hosszú poéma kezdete:

Melly boldog, ki szülőföldén tölthette el életét,
És hol ringatták, homloka ránczosodék;
S hol gyerek éveiken porjáték, lepke vadászat
A szabad égre család: üstöke léve fehér
És hol fűzfa lovon nyargalt, hegy völgy neki egyvölt,
Késlekedő inait botja segíti elő.
Nem ragadá ötét szanaszét a sanda szerencse,
S messze vidékeknek nem nyelegette vizét,
Nem remegett a gályatetön mint tengeri (l) kalmár,
Sem, mint kit riadó trombita harcra tüzel.
Gond nélkül hallotta: vagon nem messze körén tul
Város: csiklandás öt nem igézte oda stb. stb.

4731. **S.-A.-Ujhely.** F. I. A három küldeményből használni fogjuk a jobbikat.

4732. **Békés.** Mind két pontra most csak annyit, hogy várjuk meg békével (de ne Békésen) az alkalmas időpontot.

HETI NAPTÁR.

Hó- és hetinap	Katholik. és Protest. naptár	Gör.-orosz naptár	Nap-		Izraelit. naptár	Hold-		
			kelet	nyug.		kelet	nyug.	
Oktober			Sept. (6)		Tisri R.			
9 Vasárnap.	B 17 Dénes	B 16 D.	27 D 17 Kal.	6 10	5 25	11	4 15	3 19
10 Hétfő	Borg. Ferenc	Gedeon	28 Kariton	6 11	5 23	12 Abad.	4 32	4 25
11 Kedd	Philómila sz.	Kálmán	29 Cyriacus	6 12	5 21	13	4 48	5 34
12 Szerda	Miksa püsp.	Miksa	30 Gergely	6 14	5 19	14	5 6	6 45
13 Csütört.	Kálm. Edm.	Ödön	1 Oktober	6 15	5 18	15 Sáf. ü.	5 29	7 57
14 Péntek	Kalliszt püsp	Kalliszt	2 Cyprián	6 17	5 15	16 2. dn.	5 58	9 12
15 Szomb.	Teréz szüz	Teréz	3 Areop D.	6 18	5 13	17 S.B.A.	5 36	10 27

Holdnegyed: ☉ Holdtölte 12-én 1 óra 7 perczkor reggel.

TARTALOM.

Garibaldi József tábornok (arckép). — A minap, egy csöndes, nyári estén . . . Dalmady Győző. — Az utolsó budai basa (folyt.) Jókai Mór. — Fehérhegyeségi utiképek (folyt., képpel). — Leviathan vagy Great Eastern (képpel). — Hazai tájleírások s népviseletek: I. Pusztai élet (vége). — Visszapillantások az olasz hadjáratra: V. A buffalorai hid a Ticinón (képpel). Egyveleg. — **Tárház:** Kakas Márton levelei. Egy szolgálalkú poetára. Vajda J. Irodalom és művészet. Ipar, gazdaság, kereskedés. Közintézetek, egyletek. Közlekedés. Mi újság? Színházi napló. Szerkesztői mondanivaló.

A Politikai Ujdonságok 40. számának főtartalma: Béke hírek az olasz ügy rendezése nélkül. — A protestans egyházi ügy további fejlődése. — Heti krónika. — **Tarza:** Vidéki közlemények: Szeged, Erdővidék, Brassó stb. Rendes rovatok.

Felelős szerkesztő: **Pákh Albert** (lak. uri-utca 12. sz.)

Uj előfizetés

Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok

október—december évnegyedi és október—mártiusi (1860) félévi folyamára.

Előfizetési feltételek, postán küldve vagy Budapesten házhoz hordva:

A Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok együtt évnegyedre (október—december)	2 ft. 50 kr. ujp.
„ „ „ „ „ „ félévre (október—mártius 1860)	5 „ — „ „
A Vasárnapi Ujság külön 6 hónapra (október—mártius 1860)	3 „ — „ „
A Politikai Ujdonságok külön 6 hónapra (október—mártius 1860)	2 „ 50 „ „

Hogy a t. cz. olvasóközönségnek ismét alkalma lehessen a közkezdességű VASÁRNAPI UJSÁG mellett egy, mindennap megjelenő és kitünő szorgalommal szerkesztett politikai hirlapot is olvashatni, — valamint elébb ugy most is elfogadtatik a

Vasárnapi Ujság és Magyar Sajtóra

együttvéve az előfizetés, a következő föltételek alatt:

Három hónapra (október—december)	5 ft. ujp.
Hat hónapra (október—mártius 1860)	10 „ „

A Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok 1859. évi második félévi folyamából teljes számú példányokkal még szolgálhatunk. — Tíz előfizetett példányra egy tiszteletpéldánnyal kedveskedünk. — A pénzes-levelek bérmentes küldése kéretik.

A Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok kiadó-hivatala Pesten

egyetem-utca 4. sz. a.